

SINODALNA CERKEV V POSLANSTVU

POROČILO O POVZETKU

Sinoda
2021
2024

Kazalo

Uvod	4
I. DEL – OBRAZ SINODALNE CERKVE	7
1. Sinodalnost: Izkušnja in razumevanje	7
2. Zbrani in poslani po Sveti Trojici	9
3. Vstopiti v skupnost vere: uvajanje v krščanstvo	11
4. Ubogi, protagonisti poti Cerkve	13
5. Cerkev iz »vsakega rodu, jezika, ljudstva in naroda«	16
6. Izročila vzhodnih Cerkva in latinske Cerkve	18
7. Na poti k edinosti kristjanov	19
II. DEL – VSI UČENCI, VSI MISIJONARJI	22
8. Cerkev je poslanstvo	22
9. Žene v življenju in poslanstvu Cerkve	25
10. Posvečeno življenje in laična združenja: karizmatično znamenje	27
11. Diakoni in duhovniki v sinodalni Cerkvi	28
12. Škof v cerkvenem občestvu	30
13. Rimski škof v zboru škofov	32
III. DEL – TKATI VEZI, GRADITI SKUPNOSTI	34
14. Sinodalni pristop k formaciji	34
15. Cerkevno razločevanje in odprta vprašanja	36
16. Za Cerkev, ki posluša in spremlja	37
17. Misijonarji v digitalnem okolju	40
18. Organizmi soudeležbe	41
19. Skupine Cerkva v občestvu celotne Cerkve	43
20. Sinoda škofov in cerkveni zbor	44
NADALJEVANJE POTI	46

Uvod

Drage sestre, dragi bratje,

»v enem Duhu smo bili namreč mi vsi krščeni v eno telo« (1 Kor 12,13). To je izkušnja, polna veselja in hvaležnosti, ki smo jo doživeli na tem prvem zasedanju sinodalne skupščine, ki je potekalo od 4. do 28. oktobra 2023 na temo »Za sinodalno Cerkev. Občestvo, soudeležba, poslanstvo«. Zaradi skupne milosti krsta smo lahko živeli skupaj enega srca in ene duše, čeprav različnih porekel, jezikov in kultur. Kot pevski zbor smo iskali, kako peti večglasno v enem duhu. Sveti Duh nam je dal okusiti harmonijo, ki jo lahko ustvari samo on: ta je dar in pričevanje v razdeljenem in razdrobljenem svetu.

Naše zasedanje se je odvijalo v času, ko so se v svetu razdivjale stare in nove vojne, z absurdno dramo nešteti žrtev. V naši sredi je zazvenel krik ubogih, tistih, ki so prisiljeni migrirati, tistih, ki trpijo zaradi nasilja ali zaradi uničujočih posledic klimatskih sprememb, ne le po sredstvih družbenega obveščanja (množičnih medijev), ampak po glasu mnogih, ki so s svojimi družinami in narodi v teh tragičnih dogodkih osebno udeleženi. Vse smo v vsakem trenutku nosili v srcih in v molitvi in se spraševali, na kakšen način bi naše Cerkve lahko krepile poti sprave, upanja pravičnosti in miru.

Srečanje smo imeli v Rimu skupaj z naslednikom Petra, ki nas je potrdil v veri in nas spodbudil, naj bomo v poslanstvu pogumni. Za nas je bila velika milost začeti pot teh dni z ekumenskim bdenjem, kjer smo na grobu svetega Petra videli moliti skupaj s papežem voditelje in predstavnike drugih krščanskih veroizpovedi: edinstvo tiho raste znotraj svete Božje Cerkve. To vidimo na lastne oči in o tem vam pričamo: »Glejte, kako dobro in kako prijetno je, če bratje složno prebivajo skupaj!« (Ps 133,1).

Po volji svetega očeta so se na zasedanju skupaj in okrog škofov zbrali tudi drugi člani Božjega ljudstva. Škofje, združeni med seboj in z rimskim škofom, so pokazali na Cerkev kot občestvo Cerkva. Laikinje in laiki, redovniki in redovnice, diakoni in duhovniki so bili skupaj s škofi priče procesa, ki želi vključiti celotno Cerkev in vsakogar v Cerkvi. Spomnili so na to, da zasedanje ni izoliran dogodek, temveč sestavni del in nujen korak v sinodalnem procesu. V množtvu govorov in v različnosti stališč je odmevala izkušnja Cerkve, ki se uči sinodalnega sloga in išče najprimernejše oblike za njegovo uresničitev.

Več kot dve leti sta minili, odkar smo začeli pot, ki nas je privedla k temu zasedanju. Po odprtju sinodalnega procesa, ki se je začel 9. oktobra 2021, so se vse Cerkve, čeprav z različnim ritmom (tempom, korakom), vključile v proces poslušanja, ki je potekal na škofijski, narodni in celinski ravni in rezultati katerega so bili izraženi v ustreznih dokumentih. S tem zasedanjem se je odprlo obdobje, v katerem je vsa Cerkev poklicana, da sprejme sadove tega posvetovanja z namenom, da bi v molitvi in dialogu razlikovala poti, na katere jo kliče Duh. To obdobje bo trajalo do oktobra 2024, ko bo na drugem zasedanju škofovska sinoda zaključila svoje delo in ga predstavila svetemu očetu.

Vsa pot, ki je ukoreninjena v izročilu Cerkve, se odvija v luči učiteljstva koncila. Drugi vatikanski koncil je bil namreč kakor seme, ki je bilo vrženo v zemljo sveta in Cerkve. Vsakdanje življenje vernikov, izkušnja Cerkve v vsakem narodu in kulturi, številna pričevanja svetosti, refleksija teologov so bili tisti teren, v katerem je to seme vzklilo in raslo. Sinoda 2021–2024 črpa energijo tega semena in razvija njegov potencial. Sinodalna pot uresničuje pravzaprav to, kar je koncil učil o Cerkvi kot skrivnosti in Božjem ljudstvu, ki je poklicano k svetosti. Ovrednoti prispevek vseh krščenih v različnosti njihovih poklicanosti k boljšemu

razumevanju in udejanjanju evangelija. V tem smislu predstavlja pravo dejanje nadaljnega sprejemanja (recepcije) koncila, ki podaljšuje njegov navdih in oživlja njegovo preroško moč za današnji svet.

Po enomesečnem delu nas Gospod kliče, da se vrnemo v naše Cerkve in vam posredujemo sadove našega dela ter skupaj nadaljujemo pot. V Rimu smo bili samo nekateri, toda smisel sinodalne poti, ki jo je začel sveti oče, je prav v tem, da vključi vse krščene. Goreče si želimo, da bi se to uresničilo, in si prizadevamo, da bi to bilo mogoče. V sklepnem poročilu smo zbrali osnovne poudarke dialoga, molitve in soočenja, ki so zaznamovali te dneve. Naše osebne pripovedi bodo obogatile to poročilo s tonom žive izkušnje, ki je noben papir ne more primerno predati. Na takšen način vam bomo lahko izpričali, kako bogati so bili trenutki tišine in poslušanja, delitve in molitve. Delimo tudi to, da ni lahko poslušati drugačnih idej, ne da bi takoj zapadli v skušnjavo, da bi odgovorili in nasprotovali; ali dali svoj prispevek kot dar za druge in ne kot absolutno gotovost. Toda Gospodova milost nas je vodila, da smo to kljub našim omejitvam lahko storili, in prav to je bila za nas resnična izkušnja sinodalnosti. Ko smo jo udejanjali (uresničevali, prakticirali), smo jo globlje razumeli in dojeli njen pomen.

Dejansko smo razumeli, da hoditi skupaj kot krščeni, v različnosti karizem, poklicanosti in služb ni pomembno le za naše skupnosti, pač pa tudi za svet. Evangeljsko bratstvo je luč, ki mora biti postavljena na podstavek in ne pod mernik, da sveti vsem, ki so v hiši (prim. Mt 5,15). Svet danes bolj kot kdaj koli potrebuje tako pričevanje. Kot Jezusovi učenci se ne moremo izogniti nalogi pokazati in predati ranjenemu človeštvu ljubezen in nežnost Boga.

Delo na tem zasedanju je potekalo po načrtu, ki ga je ponudil IL, ki nas je povabil k refleksiji o značilnostih sinodalne Cerkve in občestva, poslanstva, soudeležbe, ki so v njej prisotni. Soočenje ob vprašanjih je pokazalo, da je celostna postavitev delovnega načrta dobra. Uspelo nam je priti do bistva vprašanj, opredeliti teme, ki jih je treba dodatno raziskati (preučiti, poglobiti), in izoblikovati začetni seznam predlogov. Glede na storjene korake sklepno poročilo ne povzema oz. ponavlja vseh vsebin IL, ampak izpostavlja tiste, ki veljajo za prednostne. V nobenem primeru pa poročilo ni dokončni dokument, ampak le instrument, ki naj bi služil za nadaljnje razločevanje, ki se mora še nadaljevati.

Besedilo je razdeljeno na tri dele. Prvi del s predstavitev teoloških načel, ki osvetljujejo in utemeljujejo sinodalnost, oriše (predstavi, nakaže) »podobo sinodalne Cerkve«. Ob tem se slog sinodalnosti kaže kot način ravnanja in delovanja v veri, ki se poraja iz kontemplacije Trojice ter ceni edinost in raznolikost kot cerkveno bogastvo. Drugi del, ki nosi naslov »Vsi učenci, vsi misijonarji« govori o tistih, ki so vključeni v poslanstvo Cerkve, in o odnosih med njimi. Sinodalnost je v tem delu v glavnem predstavljena kot skupna pot Božjega ljudstva ter kot rodoviten dialog karizem in služenj v službi prihajajočega kraljestva. Tretji del nosi naslov »Tkati vezi, ustvarjati skupnost«. V njem se sinodalnost kaže kot niz procesov in mreža teles (organizmov), ki omogočajo izmenjavo med Cerkvami in dialog s svetom.

V vsakem od treh delov so v vsakem poglavju zbrana soglasja, vprašanja, ki jih je treba še obravnavati, in predlogi, ki so se pojavili v dialogu. *Soglasja* ali *ujemanja* opredeljujejo tiste oporne točke, na katere se refleksija lahko ozira: so kot zemljevid, ki nam pomaga, da najdemo pot in se ne izgubimo. Vprašanja, ki jih je treba obravnavati, predstavljajo točke, prepoznane kot tiste, ki jih je treba še proučevati s teološkega, pastoralnega in cerkvenopravnega vidika: so kot križišča, kjer se velja ustaviti, da bi lažje razumeli smer, v

kateri je treba nadaljevati. Predlogi pa kažejo na možne poti, ki jih je treba prehoditi: nekatere so predlagane, druge svetovane, spet druge pa trdneje in odločneje zahtevane.

V prihodnjih mesecih bodo škofovske konference in hierarhične strukture vzhodnih katoliških Cerkev, ki bodo delovale kot vez med krajevnimi Cerkvami in Generalnim tajništvom sinode, imele pomembno vlogo pri razvoju refleksije. Na podlagi doseženih soglasij naj se osredotočijo na najpomembnejša in najnujnejša vprašanja in predloge, spodbujajo njihovo teološko in pastoralno poglobitev ter pokažejo na njihove kanonične posledice.

V svojih srcih nosimo željo, ki jo podpira upanje, da bi se vzdušje medsebojnega poslušanja in iskrenega dialoga, ki smo ga doživeli v dneh skupnega dela v Rimu, razširilo po naših skupnostih in po vsem svetu ter služilo rasti dobrega semena Božjega kraljestva.

I. DEL – OBRAZ SINODALNE CERKVE

1. Sinodalnost: Izkušnja in razumevanje

Soglasja

a) Ponovno smo sprejeli povabilo, naj z novim zavedanjem prepoznamo sinodalno razsežnost Cerkev. O sinodalni praksi pričata tako Nova zaveza kakor zgodnja krščanska Cerkev, pri čemer pa je v različnih Cerkvah in tradicijah sinodalnost prevzela razne zgodovinske oblike. Drugi vatikanski koncil je to prakso oživil, papež Frančišek pa je Cerkev ponovno spodbudil, naj jo spet obnovi. Sinoda, ki poteka v letih 2021–2024, je del te prenove. Po njej je sveto Božje ljudstvo odkrilo, da je sinodalni način, ki vključuje tihoto, molitev, poslušanje in govorjenje, ukoreninjen v Božji besedi in v veselih, včasih pa tudi bolečih srečanjih ter nas vse vodi v globlje zavedanje, da smo bratje in sestre v Kristusu. Neprecenljiv sad tega procesa je, da se bolj zavedamo svoje identitete kot verno Božje ljudstvo, v katerem je vsak član nosilec dostojanstva, ki izhaja iz krsta, in poklican k soodgovornosti za skupno poslanstvo oznanjevanja evangelija.

b) Ta proces je obnovil našo izkušnjo in željo, da bi bila Cerkev Božji dom in družina. Prav zaradi tega izkustva in želje po Cerkvi, ki bi bila bližja življenju ljudi, manj birokratska in bolj odnosna, sta se pojavila izraza "sinodalnost" in "sinodalen". Besedi nam nudita začetno razumevanje, ki pa ga je treba še bolj razjasniti. To je Cerkev, za katero so mladi že leta 2018 na sinodi, posvečeni mladim, izjavili, da si jo želijo.

c) Že sam način poteka sinode v dvorani Pavla VI., vključno s tem, da so udeleženci sedeli v malih skupinah okoli okroglih miz, je bil za udeležence iz nekaterih kultur primerljiv s svetopisemsko podobo svatbe (Raz 19,9). Razlagali so si ga kot simbol sinodalnega načina biti Cerkev in kot podobo evharistije, vira in vrhunca sinodalnosti, v središču katere je Božja beseda. V Cerkvi, ki živi sinodalno, lahko sodelujejo plodno in v iskrenem iskanju pod vodstvom Svetega Duha različne kulture, jeziki, obredi, načini razmišljanja in razne druge stvarnosti.

d) V naši sredi so bile sestre in bratje, ki prihajajo iz ljudstev, ki trpijo zaradi vonj, mučeništva, preganjanj in lakote. Stiska ljudi, ki zaradi teh razmer niso mogli biti soudeleženi v sinodalnem procesu, je postala del naših razprav in molitev in v nas poglobljala čut občestva z njimi ter našo odločenost, da delamo za mir.

e) Zbor je – med številnimi darovi, ki jih je Duh med sinodalnim procesom izlival na Cerkev –, veliko govoril o upanju, ozdravljenju, spravi in obnovi zaupanja. V odprtosti za poslušanje in spremljanje vseh, tudi tistih, ki so bili v Cerkvi deležni zlorab in ranjenosti, so postajali vidni številni ljudje, ki so se dolgo časa počutili, kot da so nevidni. Pred nami je še dolga pot do sprave in pravičnosti, pot, ki zahteva tudi obravnavanje strukturnih pogojev, zaradi katerih so bile takšne zlorabe mogoče, in konkretne izraze kesanja.

f) Vemo, da je beseda »sinodalnost« za mnoge člane Božjega ljudstva nepoznana. V nekaterih ljudeh prebuja zaskrbljenost in občutek zmedenosti. Med izraženimi strahovi je tudi ta, da se bo zaradi sinodalnosti spremenil nauk Cerkev, da se oddaljujemo od apostolske vere naših prednikov in se tako ne bomo mogli prav odzivati na potrebe tistih, ki so danes

lačni in žejni Boga. Vendar kljub temu ostajamo prepričani, da je sinodalnost izraz dinamičnosti živega izročila.

g) Papež Frančišek je, ne da bi podcenjeval sodobno predstavniško demokracijo, odgovarjal na zaskrbljenost nekaterih, ki izražajo ugovore, češ da bo sinoda postala nekakšen organ večinskega odločanja, ki mu bo odvzet cerkveni in duhovni značaj, s čimer bo ogrožena hierarhična narava Cerkev. Nekateri muči bojazen pred spremembo; druge, da se ne bo spremenilo nič ali da bomo imeli premalo poguma, da bi se premikali s hitrostjo živega izročila. Prav tako pa je mogoče tudi to, da se za takšnimi in drugačnimi izrazi osuplosti in nenaklonjenosti skriva bojazen pred izgubo moči in iz nje izhajajočih privilegijev. V vseh kulturnih kontekstih pa izraza »sinodalni« in »sinodalnost« govorita o načinu, kako biti Cerkev, ki združuje občestvo, poslanstvo in soudeležbo. Tak primer je Cerkevna konferenca Amazonije (CEAMA), ki je plod sinodalnega procesa za poslanstvo v regiji.

h) V najširšem pomenu sinodalnost pomeni hojo kristjanov v občestvu s Kristusom, skupaj s celotnim človeštvom, Kraljestvu naproti. Usmerjena je v poslanstvo. Sinodalno ravnanje vključuje zbiranje v skupščinah na vseh ravneh cerkvenega življenja. Srečevanje je sestavljeno iz vzajemnega poslušanja, dialoga, skupnostnega razločevanja in oblikovanja soglasja. To soglasje sporoča, da je v skupini navzoč Kristus v Svetem Duhu. Vsak udeleženeec se odloča v skladu s svojimi nalogami.

i) Ob izkustvih in v srečanjih smo skupaj rasli v tej zavesti. Že od prvih dni sta se v skupščini oblikovali dve prepričanji: prvo, da je izkušnja, ki smo si jo delili v teh letih, pristo krščanska in jo moramo sprejemati v vsem bogastvu in globini; drugo, da bo pomen izrazov »sinodalni« in »sinodalnost« v različnih kulturah treba še natančneje razjasniti. Izrazilo pa se je precejšnje soglasje, da sinodalnost s potrebnimi pojasnili predstavlja prihodnost Cerkev.

Vprašanja (vsebine), ki jih je treba še obravnavati

j) Na podlagi že opravljene refleksije bo pomen sinodalnosti treba razjasniti na različnih ravneh – pastoralni, teološko in cerkvenopravni. S tem bomo preprečili, da bi nam ta pojem zvenel preveč nejasno ali posplošeno oziroma da bi predstavljal kratkotrajno modno muho. Podobno pa bomo morali pojasniti odnos med sinodalnostjo in občestvom ter med sinodalnostjo in kolegialnostjo.

k) Med udeleženci sinode se je pojavila tudi želja, da bi izboljšali razumevanje in cenili razlike med sinodalnostjo v izročilu krščanskega Vzhoda in latinskem izročilu, splošno in v potekajočem sinodalnem procesu. To nameravamo uresničiti tako, da bomo spodbujali medsebojna srečanja

l) Zlasti je treba globlje reflektirati številne izraze sinodalnega življenja v kulturnih okoljih, kjer so ljudje navajeni hoditi skupaj kot skupnost in se individualizem doslej še ni ukoreninil. V tem smislu lahko rečemo, da ima sinodalni način delovanja pomembno vlogo pri preroškem odgovoru Cerkev na individualizem, zaradi katerega se ljudje zapirajo vase, na populizem, ki razdvaja, in na globalizacijo, ki homogenizira in posplošuje. Čeprav sinodalnost ni rešitev za omenjene pojave, pa vendarle nudi alternativni način bivanja in delovanja za naš čas, ki tudi sicer vključuje bogato raznolikost perspektiv. Gre za upanja polno alternativo, ki jo nameravamo preiskovati in osvetljevati.

Predlogi

m) Bogastvo in globina sinodalnega procesa sta nam pokazala, da so prednostne naloge povečati število ljudi, ki se vključujejo v sinodalno pot, premagovanje ovir, ki se postavljajo na poti soudeležnosti, in občutek nezaupanja in strahu, ki ga nekateri čutijo.

n) Treba je poiskati načine, kako bi diakone, duhovnike, škofo v naslednjem letu bolj dejavno vključiti v sinodalni proces. Sinodalna Cerkev ne more shajati brez njihovega glasu, izkušenj ali prispevkov. Bolje moramo razumeti razloge, zakaj nekateri ljudje čutijo odpor do sinodalnega procesa.

o) Sinodalna kultura mora postajati bolj medgeneracijska; treba bo imeti prostore za mlade, da bodo mogli svobodno spregovoriti o sebi, tako v lastnih družinah kakor s svojimi vrstniki in pastirji, vključno po digitalnih kanalih.

p) Skupščina predlaga, da se pred drugim zasedanjem spodbudi teološko poglobljanje razumevanja izrazoslovja (terminologije) in pojmov, tako samega pojma sinodalnost kakor tudi njenega izvajanja. To naj se izpelje na podlagi bogate dediščine teoloških raziskav od drugega vatikanskega koncila naprej, zlasti dokumentov *Mednarodne teološke komisije o sinodalnosti v življenju in poslanstvu Cerkve* (2018) in *Sensus fidei v življenju Cerkve* (2014).

q) Podobno je treba pojasniti tudi kanonične posledice sinodalne perspektive. Pred drugim zasedanjem skupščine zato predlagamo ustanovitev posebne medcelinske komisije, ki naj jo sestavljajo teologi in kanonisti.

r) Ne nazadnje bo potrebna obširna revizija *Zakonika cerkvenega prava* in *Zakonika kanonov vzhodnih Cerkva*. V ta namen se priporoča predhodna študija.

2. Zbrani in poslani po Sveti Trojici

Soglasja

a) Po nauku drugega vatikanskega koncila je Cerkev »ljudstvo, zbrano v edinosti Očeta in Sina in Svetega Duha« (C 4). Oče nas pošilja po Sinu; po daru Svetega Duha nas vključuje v dinamizem občestva in poslanstva, ki nas iz »jaz« spreminja v »mi« in nas postavlja, da služimo svetu. Ta trinitarični dinamizem, s katerim Bog prihaja naproti človeštvu, nato prevaja sinodalnost v duhovne drže in cerkvene procese. Da bi se to res zgodilo, se morajo vsi krščeni zavezati, da bodo vzajemno uresničevali svojo poklicanost, karizme in službe. Le tako bo Cerkev resnično postajala »pogovor« (prim. *Ecclesiam suam* 67) znotraj sebe in s svetom ter na Jezusov način stopala ob vsakem človeku.

b) Sinodalno potovanje Cerkve je že od samega začetka usmerjeno v Kraljestvo, ki bo v celoti doseženo, ko bo Bog vse v vseh. Pričevanje cerkvenega bratstva in predanost poslanstvu v služenju najmanjšim ne bosta nikoli dosegla višine Skrivnosti, katere znamenje in orodje sta. Cerkev ne razmišlja o svoji sinodalni sestavi zato, da bi se postavljala v središče oznanjevanja, ampak zato, da bi tudi v svoji bistveni nepopolnosti kar najbolje izpolnjevala svoje služenje prihodu Kraljestva.

c) Prenova krščanske skupnosti je mogoča le s priznavanjem prvenstva milosti. Če manjka duhovna globina, ostaja sinodalnost zgolj kozmetični poseg. Tisto, k čemur smo poklicani, pa ni le to, da v skupnostne procese prenašamo duhovno izkušnjo, pridobljeno drugje, ampak da globlje izkušamo, kako so bratski odnosi prostor in oblika pristnega srečanja z Bogom. V tem smislu sinodalna perspektiva, ki se opira na bogato duhovno dediščino cerkvenega izročila, prispeva k prenavljanju njenih oblik: molitve, ki je odprta za soudeležnost, skupnega razločevanja, moči poslanstva, ki izvira iz delitve in se izžareva kot služenje.

d) Pogovor v Duhu¹ je orodje, ki kljub svojim omejitvam omogoča pristno poslušanje, da bi z njegovo pomočjo razločevali, kaj Duh govori Cerkvam. Njegova uporaba prebuja veselje, občudovanje in hvaležnost ter je doživeta kot pot prenove, ki preoblikuje posameznike, skupine in Cerkev. Beseda »pogovor« (*conversation*) ima globlji pomen kot dialog. V pogovoru se prepletata misel in doživljanje ter se ustvarja vzajemni življenjski prostor. Zato lahko rečemo, da je pogovor tudi spreobrnjenje (igra besed *conversazione, la conversione*).² To je antropološka resničnost, ki jo najdemo pri različnih ljudstvih in kulturah, ko se solidarno zbirajo, da bi obravnavali in odločali o zadevah, ki so za skupnost življenjskega pomena. Milost uresničuje to človeško izkušnjo. Pogovor »v Duhu« pomeni živeti izkušnjo delitve (medsebojnega deljenja) v luči vere in iskanja Božje volje v pristno evangeljskem ozračju, v katerem je mogoče slišati nezamenljiv glas Svetega Duha.

e) Ker je sinodalnost usmerjena v poslanstvo, naj krščanske skupnosti stopijo v solidaren stik s pripadniki drugih religij, prepričanij in kultur; s tem bodo po eni strani preprečevale zapiranje v samozadostnost (samoreferenčnost) in samozaščito (samoohranitev), po drugi strani pa se bodo izogibale tveganju izgube lastne identitete. Logika dialoga, ki se izraža v medsebojnem učenju in skupnem potovanju, mora postajati značilna v oznanjevanju evangelija, v služenju ubogim, v skrbi za naš skupni dom in v teološkem raziskovanju.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

f) Da bi prisluhnili Očetovi volji, se zdi potrebno, da se bolj poglobljamo v vprašanje, katera so s teološkega vidika merila razločevanja. Tako bomo v sklicevanju na svobodo in novost Duha soglašali z dejstvom, da je Jezus Kristus prišel »enkrat za vselej« (Heb 10,10). To pa najprej pomeni, da bo treba opredeliti odnos med poslušanjem Božje besede v Svetem pismu, sprejemanjem izročila (tradicije) in učenja Cerkve ter preroškimi branjem znamenj časa.

g) Zato je bistveno, da spodbujamo antropološke in duhovne vizije, ki so zmožne integrirati (povezovati) – in ne zgolj vzporejati, primerjati ali (kritično) soočiti – intelektualne in čustvene razsežnosti verskega izkustva ter tako presejajo vse redukcionizme in dualizme med razumom in čustvi.

¹ Pogovor v Duhu – tako prevajamo *La conversazione nello Spirito* (italjansko) oziroma *Conversation in the Spirit* (angleško). Res je sicer, da »konverzacija« nima povsem identičnega pomena kot slovenski izraz pogovor, a menimo, da vseeno najbolj ustreza.

² Podajamo citata v italijanščini in angleščini: *Per questo si può dire che nella conversazione è in gioco la conversione.*

h) Pomembno je pojasnjevati, kako lahko pogovor v Duhu integrira (vključuje) prispevke teološke misli ter humanističnih in družboslovnih ved, skupaj z drugimi modeli cerkvenega razločevanja, ki jih tudi sicer uporabljamo, na primer pristop »videti, presoditi, delovati« ali korake v smislu »prepoznati/priznati, razlagati, izbrati«.

i) Umestiti ter poglobiti je treba prispevek, s katerim *Lectio Divina* in različne duhovne tradicije, starodavne in novejšje, dopolnjujejo prakso razločevanja. Prav je, da priznavamo in cenimo mnogovrstnost oblik in slogov, metod in meril, ki jih je skozi stoletja predlagal Sveti Duh in predstavljajo duhovno dediščino Cerkve.

Predlogi

j) Predlagamo, naj Cerkve eksperimentirajo in prilagajajo pogovor v Duhu ter druge oblike razločevanja na načine, ki se jim zdijo primerni glede na različne duhovne tradicije, ki so bistvene za potrebe in kulture v njihovem kontekstu. Ustrezne oblike spremljanja ta način delovanja lahko olajšajo, pomagajo dojeti njegovo logiko in premagovati morebitne odpore.

k) Vsaka krajevna Cerkev naj zagotavlja, da bo imela na razpolago ljudi, ki bodo ustrezno usposobljeni, da bodo spodbujali in spremljali procese cerkvenega razločevanja.

l) Da bi bolje osvetlili cerkveno življenje, se more razločevanje koristno izvajati tudi na področju pastoralnega dela, in sicer na način, ki je v skladu z vsakim posameznim kontekstom. Tako bo lažje prepoznavati karizme, ki so prisotne v skupnosti, ter z modrostjo poverjati naloge in službe. Šele ko nam bo uspelo presegati zgolj (formalno) načrtovanje dejavnosti, bomo mogli načrtovati pastoralne poti v luči Svetega Duha.

3. Vstopiti v skupnost vere: uvajanje v krščanstvo

Soglasja

a) Uvajanje v krščanstvo je pot, na kateri nas Gospod po službi Cerkve uvaja v velikonočno vero ter nas vključuje v trinitarično in cerkveno občestvo. To potovanje ima različne oblike, odvisne od starosti, v kateri se uvajanje začne, in različnih poudarkov, značilnih za vzhodne in zahodne tradicije. Vendar pa se poslušanje Besede in spreobrnjenje življenja, bogoslužno (liturgično) praznovanje ter vključevanje v skupnost in njeno poslanstvo vedno prepletajo. Prav zato je katehumenska pot in postopnost njenih korakov ter prehodov zgled za vsako cerkveno izkušnjo skupne hoje.

b) Uvajanje nas pripelje v stik z raznolikimi cerkvenimi poklici in službami. Vse izražajo materinski obraz Cerkve, ki svoje otroke uči hoditi tako, da gre skupaj z njimi. Prisluhne jim, in ko se odziva na njihove dvome in vprašanja, se bogati z novostjo, ki jo prinaša vsaka oseba s svojo zgodbo, jezikom in kulturo. Po pastoralnem delovanju krščanska skupnost izkuša, pogosto ne da bi se tega popolnoma zavedala, prvo obliko sinodalnosti.

c) Pred vsako različnostjo karizem in služb velja: »V enem Duhu smo bili namreč mi vsi krščeni v eno telo« (1 Kor 12,13). Zato med vsemi krščenimi obstaja pristna enakost dostojanstva in skupna odgovornost za poslanstvo v skladu s poklicanostjo vsakega posameznika. Po maziljenju Duha, ki »uči o vsem« (1 Jn 2,27), imajo vsi verniki čut za resnico

evangelija, *sensus fidei*. Ta je sestavljen iz neke določene povezanosti z božanskimi stvarnostmi in iz sposobnosti, da človek intuitivno dojema stvari, ki so v skladu z resnico vere. Sinodalni procesi ta dar krepijo, hkrati pa omogočajo, da se preverja in potrjuje, če med krščeni obstaja t. im. soglasje vernikov (*consensus fidelium*). Slednje predstavlja zanesljivo merilo v ugotavljanju, ali določen nauk ali način delovanja pripada apostolski veri.

d) Milost binkoštnega dogodka ostaja v Cerkvi trajna po zakramentu svete birme. Ta vernike bogati z obilnostjo darov Svetega Duha. Kliče jih, naj v službi poslanstva razvijajo svojo posebno poklicanost, zakoreninjeno v skupnem krstnem dostojanstvu. Pomen svete birme je treba bolj poudarjati in jo umeščati v razmerje do različnih karizem in služb, ki tvorijo sinodalno obličje Cerkve.

e) Obhajanje evharistije, zlasti ob nedeljah, je prvi in temeljni način zbiranja in srečevanja svetega Božjega ljudstva. Kadar to ni mogoče, se skupnost, čeprav si želi evharistije, zbira, da bi obhajala vsaj besedno bogoslužje. V evharistiji praznujemo skrivnost milosti, ki nam je dana. S tem ko nas Gospod kliče k deležnosti pri svojem telesu in krvi, nas oblikuje v eno telo, drug z drugim in s seboj. Odkar je sveti Pavel uporabil izraz *koinonia* (prim. 1 Kor 10,16-17), je krščansko izročilo ohranjalo besedo »občestvo«, ki hkrati označuje tako polno soudeležnost pri evharistiji kot tudi naravo odnosa med verniki in med Cerkvami. Ta izraz nas odpira za kontemplacijo božanskega življenja, za nedoumljive globine skrivnosti Svete Trojice, obenem pa nas usmerja v »vsakdanost« naših odnosov. V najpreprostejših dejanjih, s katerimi se odpiramo drug drugemu, resnično veje dih Svetega Duha. Zato občestvo, ki izvira iz evharistije in se v njej obhaja, določa in usmerja poti sinodalnosti.

f) Iz evharistije se učimo izrekati edinost in različnost: edinost Cerkve in mnogoterost krščanskih skupnosti; edinost zakramentalne skrivnosti in mnogovrstnost bogoslužnih tradicij; edinost obhajanja (liturgičnega praznovanja) in različnost poklicanosti, karizem in služb. Nič bolj kot evharistija ne pokaže na to, da harmonija, ki jo ustvarja Duh, ni uniformnost in da je vsak cerkveni dar namenjen skupni izgradnji.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

g) Zakramenta krsta ne moremo razumeti izolirano ali zunaj logike krščanske iniciacije (uvajanja v krščanstvo), še manj pa na individualistični način. Zato je treba še bolj raziskovati prispevek enotnejše vizije krščanske iniciacije k boljšemu razumevanju sinodalnosti.

h) Zrelo uresničevanje *sensusa fidei* ne zahteva le prejema krsta, ampak tudi življenje v pristnem učenčevstvu, ki razvija milost zakramenta. To je kriterij, ki nam omogoča razlikovati delovanje Duha od zgolj prevladujočih oblik mišljenja ali kulturne pogojenosti ali zadev, ki ne sledijo dosledno evangeliju. Razumevanje, kako naj se izvaja *sensus fidei*, bo treba poglobljati s pomočjo ustrezne teološke refleksije.

i) Refleksija o sinodalnosti more ponuditi nov vpogled v razumevanje zakramenta svete birme; v tem zakramentu milost Duha v binkoštni harmoniji izreka raznolikost darov in karizem. V luči različnih cerkvenih izkušenj je treba razmisliti o načinih, kako napraviti pripravo in obhajanje tega zakramenta bolj rodovitno, da bi v vseh vernikih prebudili klic k graditvi skupnosti, poslanstvu v svetu in pričevanju za vero.

j) S pastoralno-teološkega vidika je pomembno nadaljevati raziskave o tem, kako bi lahko katehumenska pot nudila navdih za druge pastoralne poti, kot so priprava na zakon, spremljanje nekoga, ki se odloča glede svojega poklica ali družbenega dela; priprava na duhovniško posvečenje. V te poti bi morala biti vključena celotna cerkvena skupnost.

Predlogi

k) Če evharistija oblikuje sinodalnost, potem je prvi korak, ki bi ga morali narediti, da sveto mašo obhajamo na način, ki ustreza temu daru, in s pristnim občutkom prijateljstva v Kristusu. Pristno obhajano bogoslužje (liturgija) je prva in temeljna šola učenčevstva. Njegova mogočna lepota in plemenita preprostost nas morata oblikovati pred vsemi drugimi organiziranimi programi formacije.

l) Drugi korak se nanaša na splošno izraženo potrebo, da bi bogoslužna govorica postala vernikom bolj dostopna in bolj utelešena v raznolikosti kultur. Ne postavljamo pod vprašaj kontinuitete s tradicijo in potrebe po boljši bogoslužni formaciji, vendar je potrebna globlja refleksija. Škofovskim konferencam je treba v skladu z motuproprijem *Magnum principium* v zvezi s tem vprašanjem zaupati širšo odgovornost.

m) Tretji korak je pastoralna zaveza, da se krepi vse oblike skupnostne molitve in se ne omeji le na obhajanje svete maše. Drugi izrazi bogoslužne (liturgične) molitve, pa tudi razne ljudske pobožnosti, v katerih se zrcalijo lokalne posebnosti, imajo velik pomen pri spodbujanju sodelovanja vseh vernikov. Vernike uvajajo v krščansko skrivnost, tistim, ki manj poznajo Cerkev, pa približujejo srečanje z Gospodom. Med oblikami ljudske pobožnosti marijanska pobožnost še posebej izstopa po svoji zmožnosti, da podpira in hrani vero mnogih.

4. Ubogi, protagonisti poti Cerkve

Soglasja

a) Ljudje v revščini prosijo Cerkev za ljubezen. Z ljubeznijo mislijo na spoštovanje, sprejemanje in priznanje, brez katerih hrana, denar ali socialna pomoč sicer predstavljajo obliko podpore, ki je vsekakor pomembna, vendar dostojanstva človeške osebe ne upošteva v celoti. Vsaki osebi je treba omogočiti, da si sama določa sredstva za svojo rast in da ni predmet socialnega delovanja drugih. Priznavanje in spoštovanje sta močna načina omogočanja tega.

b) Prednostna izbira za uboge je implicitno vključena v kristološko vero: Jezus, ubog in ponižen, se je spoprijateljil s siromašnimi, z njimi delil mizo in obsodil vzroke revščine. Za Cerkev je prednostna izbira za uboge in zavržene (obrobne) prej teološka kot kulturna, sociološka, politična ali filozofska kategorija. Za svetega Janeza Pavla II. je Bog svoje usmiljenje podaril najprej ubogim. Ta Božja prednostna izbira ima posledice za življenje vseh kristjanov, ki smo poklicani, da gojimo »isto mišljenje in čutenje [...], ki je tudi v Kristusu Jezusu« (Flp 2,5).³

³ Ta citat upošteva italijanski izvirnik in različne slovenske prevode Svetega pisma.

c) Revščina v svetu ni samo ene vrste. Med številnimi obrazi revnih so tisti, ki nimajo stvari, ki jih potrebujejo za dostojno življenje. To so tudi migranti in begunci; prvotni prebivalci in prebivalci afriških korenin; tisti, ki trpijo zaradi nasilja in zlorab, zlasti ženske; ljudje, ki se spopadajo z odvisnostjo; manjšine, ki jim sistematično zanika njihov glas; zapuščeni (zavrženi) starejši ljudje; žrtve rasizma, izkoriščanja in trgovine z ljudmi, zlasti mladoletniki; izkoriščani delavci; ekonomsko izključeni in drugi, ki živijo na obrobju. Med najbolj ranljivimi, ki jih je treba nenehno braniti, so nerojeni otroci in njihove matere. Skupščina sliši krik »novih siromakov«, to posledico vojn in terorizma, ki pesti številne države na več celinah, ter obsoja pokvarjene politične in gospodarske sisteme, ki povzročajo takšne spopade.

d) Poleg oblik materialne revščine naš svet pozna tudi duhovno revščino, ki jo razumemo kot pomanjkanje čuta za smisel življenja. Pretirano ukvarjanje s samim seboj more privedi do tega, da v drugih vidimo grožnjo in se zato zapremo vase, kar predstavlja posebno obliko individualizma. Ko se duhovno in materialno revni srečajo, začnejo pot iskanja odgovorov na potrebe drug drugega. To je način skupne hoje, ki uresničuje perspektivo sinodalne Cerkve, ki razkriva polni smisel evangeljskega blagra »blagor ubogim v duhu« (Mt 5,3).

e) Če želimo stati ob strani revnim, to od nas zahteva, da se z njimi vključujemo v skrb za naš skupni dom. Krik zemlje in krik tistih, ki živijo v revščini, sta en in isti krik. Zaradi pomanjkanja odziva na ta krik sta ekološka kriza in zlasti podnebne spremembe grožnja preživetju človeštva. To poudarja tudi apostolska spodbuda *Laudate Deum*, ki jo je papež Frančišek objavil ob začetku sinodalne skupščine. Cerkev se v državah, ki so najbolj izpostavljene posledicam podnebnih sprememb, močno zaveda, da je treba smer nujno spremeniti; to je njen prispevek k poti drugih lokalnih Cerkev na različnih koncih planeta.

f) Cerkev se mora ukvarjati z vzroki revščine in izključenosti. To vključuje ukrepe za zaščito pravic revnih in izključenih, kar od nas morda zahteva tudi to, da javno obsodimo določene krivice, ki jih povzročajo družbene strukture ali posamezniki, podjetja, korporacije ali vlade. Če želimo res slišati glas ubogih, je bistveno, da prisluhnemo njihovim zahtevam in pogledom, saj le tako lahko spregovorimo z njihovimi lastnimi besedami.

g) Kristjani smo se dolžni zavezati k dejavni soudeležnosti pri gradnji skupnega dobrega in obrambi dostojanstva življenja. Pri tem se moramo opreti na družbeni nauk Cerkve in sodelovati na različne načine, z vključevanjem v organizacije civilne družbe, sindikate, ljudska gibanja, temeljna združenja, na področje politike itd. Cerkev je za vse te oblike globoko hvaležna. Skupnost je dolžna podpirati tiste, ki na teh področjih delujejo v pristnem duhu človekoljubja in služenja. Njihovo delovanje je del cerkvenega poslanstva oznanjevanja evangelija in sodelovanja pri prihodu Božjega kraljestva.

h) Krščanska skupnost v ubogih srečuje obličje in telo Kristusa, ki je, čeprav je bil bogat, zaradi nas postal ubog, da bi mi obogateli po njegovem uboštvu (prim. 2 Kor 8,9). Poklicana je ne le, da jim je blizu, ampak se od njih uči. Če postajati sinodalni pomeni hoditi skupaj s tistim, ki je Pot, mora sinodalna Cerkev postavljati te, ki izkušajo uboštvo, v središče vseh vidikov svojega življenja: po svojem trpljenju neposredno poznajo trpečega Kristusa (prim. *Evangelii gaudium*, št. 198). Zaradi podobnosti svojega življenja z Gospodovim so ubogi glasniki odrešenja, ki so ga prejeli kot dar, in priče veselja evangelija.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

i) V nekaterih delih sveta je Cerkev revna, z revnimi in za revne. Obstaja pa stalna nevarnost, ki se ji je treba skrbno izogibati: to je, da bi te, ki živijo v revščini, opisovali v terminih »oni« in »mi«, kot »objekt« (»predmet«) cerkvene dobrodelnosti. Tiste, ki doživljajo uboštvo, mora Cerkev vedno bolj postavljati v središče svojega obstoja in delovanja ter se od njih učiti.

j) Preroško obsodbo nepravilnosti in pritisk na politične odločevalce, da bi delali za skupno dobro, kar zahteva uporabo diplomacije, je treba ohranjati v dinamični napetosti, da ne bi izgubili jasne osredotočenosti na rodovitnost. Zlasti je treba poskrbeti, da uporaba javnih ali zasebnih sredstev s strani cerkvenih struktur ne bi pogojevala svobode govoriti v imenu evangeljskih zahtev.

k) Zagotavljanje storitev na področju izobraževanja, zdravstva in socialne pomoči brez diskriminacije ali izključevanja kogar koli je jasno znamenje Cerkve, ki spodbuja vključevanje in soudeležnost najbolj prikrajšanih (obrobnih) v Cerkvi in družbi. Organizacije, dejavne na tem področju, naj bodo izraz krščanske skupnosti in naj se izogibajo temu, da bi izvajale dobrodelnost brezosebno. Prav tako naj se povezujejo, usklajujejo in mrežijo z drugimi.

l) Cerkev mora pošteno preverjati, kako izpolnjuje zahteve po pravičnosti med tistimi, ki delajo v njenih ustanovah, da bi s tem zagotovila dosledno in pošteno delovanje.

m) V sinodalni Cerkvi se solidarnost uresničuje tudi na ravni izmenjave darov in delitve sredstev med krajevnimi Cerkvami iz različnih regij. Ti odnosi spodbujajo edinstvo Cerkev in ustvarjajo vezi med krščanskimi skupnostmi. Osredotočiti se je treba na pogoje, ki jih je treba zagotoviti, da duhovniki, ki pridejo na pomoč Cerkvam s pomanjkanjem duhovnikov, ne bodo le rešitev za delo, ampak vir za rast tako Cerkev, ki jih pošilja, kot Cerkev, ki jih sprejema. Podobno si moramo prizadevati, da se materialna pomoč ne bi sprevrgla v socialno podporo, ampak da bi spodbujala pristno evangeljsko solidarnost. Treba je zagotoviti pregledno in zanesljivo upravljanje te pomoči.

Predlogi

n) Družbeni nauk Cerkev je premalo poznan vir. To je treba spremeniti. Krajevne Cerkev bi se morale zavezati, da ne bodo le bolje spoznavale njegove vsebine, ampak tudi bolj spodbujale njegovo sprejemanje, to je, da bodo opravljale dejavnosti, s katerimi se uresničuje navdih družbenega nauka Cerkev.

o) Izkušnja srečanja, skupnega življenja in služenja tistim, ki živijo v revščini in na obrobju, bi morala biti sestavni del vseh poti formacije, ki jih ponujajo krščanske skupnosti: to je zahteva vere in ne neobvezen dodatek. To še posebej velja za kandidate za posvečeno službo in posvečeno življenje.

p) Kot del ponovnega premisleka o diakonski službi bi morala Cerkev spodbujati močnejšo usmerjenost diakonov v služenje ubogim in revnim.

q) Cerkveni nauk, bogoslužje in delovanje morajo bolj izrecno in bolj skrbno vključevati svetopisemske in teološke temelje integralne ekologije.

5. Cerkev iz »vsakega rodu, jezika, ljudstva in naroda«

Soglasja

a) Kristjani živimo v različnih kulturah, prinašamo jim Kristusa v besedi in zakramentu, se s ponižnostjo in veseljem vključujemo v dobrodušno službo ter sprejemamo Kristusovo skrivnost, ki nas že vnaprej pričakuje v vsakem kraju in času. Tako postajamo Cerkev, ki sprejema ljudi iz »vsakega rodu, jezika, ljudstva in naroda« (Raz 5,9).

b) Kulturni, zgodovinski in regionalni (kontinentalni) konteksti, v katerih je Cerkev prisotna, razkrivajo različne duhovne in materialne potrebe. To oblikuje kulturo krajevnih Cerkva, njihove prednostne naloge za poslanstvo, skrbi in darove, ki jih vsaka od njih prinaša v sinodalni dialog, ter govorce, s katerimi se izražajo. Med zasedanji skupščine smo imeli priložnost neposredno in večinoma z veseljem doživljati pluralnost izrazov v življenju Cerkve.

c) Cerkve živijo v vse bolj večkulturnih in večreligioznih okoljih; v takih okoliščinah je bistveno, da skupaj z drugimi religijami in družbenimi skupinami vzpostavljajo dialog med vero in kulturo. Od Cerkve, ki namerava živeti svoje poslanstvo v teh okoljih, se pričakuje slog prisotnosti, službe in oznanjevanja, ki si prizadeva graditi mostove in povezovanje ter vzajemno razumevanje in sodelovanje pri evangelizaciji na način, da spremlja, posluša in se uči. Na skupščini je večkrat odmevala podoba »sezuti si čevlje z nog« v smislu, da prestopamo prag in srečujemo drugega kot sebi enakega (enakovrednega) in kot znamenje ponižnosti ter spoštovanja (njegovega) svetega prostora.

d) Migracije preoblikujejo krajevne Cerkve v medkulturne skupnosti. Migranti in begunci, med katerimi mnogi nosijo rane izkoreninjenosti, vojne in nasilja, pogosto postajajo vir prenove in obogatitve za skupnosti, ki jih sprejmejo, ter priložnost za vzpostavitev neposredne povezave z geografsko oddaljenimi Cerkvami. Ob vse bolj sovražnem odnosu do migrantov smo poklicani, da jih sprejemamo odprto, jih spremljamo pri vzpostavljanju novega življenja in gradimo resnično medkulturno občestvo med narodi. Spoštovanje bogoslužnih tradicij in verskih praks migrantov je sestavni del pristne dobrodošlice.

e) Misijonarji so darovali svoja življenja, da bi veselo novico ponesli po vsem svetu. Njihova predanost je veliko pričevanje o moči evangelija. Vendar pa sta posebna pozornost in občutljivost potrebni v določenih okoljih, kjer je »misijon« beseda, obremenjena z bolečimi zgodovinskimi spomini, ki v sedanjosti ovirajo občestvo. V nekaterih krajih je bilo oznanjevanje evangelija povezano s kolonizacijo in celo genocidom. Pri oznanjevanju evangelija v teh okoljih je treba priznati storjene napake, se učiti nove občutljivosti za vsebine in spremljati nove generacije, ki si prizadevajo oblikovati krščansko identiteto, ki bo presegala kolonializem. Spoštovanje in ponižnost sta temeljni drži za priznavanje, da se medsebojno dopolnjujemo in da srečanja z različnimi kulturami bogatijo življenje in mišljenje o veri krščanskih skupnosti.

f) Cerkev uči, da je potreben medverski dialog, in spodbuja njegovo izvajanje; obravnava ga kot izraz gradnje občestva med vsemi ljudmi. V svetu, v katerem vladata nasilje in razdrobljenost (fragmentacija), je vse bolj nujno, da pričujemo o enotnosti človeštva, njegovem skupnem izvoru in skupni usodi, v usklajeni in vzajemni solidarnosti za družbeno

pravičnost, mir, spravo in skrb za naš skupni dom. Cerkev se zaveda, da Duh lahko spregovori po ženskah in moških vseh ver, prepričanij in kultur.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

g) Treba je gojiti občutljivost za bogastvo različnih izrazov biti Cerkev. To od nas zahteva iskanje dinamičnega ravnovesja med razsežnostjo Cerkve kot celote in njenimi krajevnimi ukoreninjenostmi; prav tako zahteva, da iščemo ravnovesje med spoštovanjem vezi edinosti Cerkve na eni strani in zavedanjem nevarnosti homogenizacije, ki zaduši raznolikost, na drugi strani. V različnih okoliščinah se posamezni pomeni in prednostne naloge med seboj razlikujejo; v tem smislu bo treba opredeliti in spodbujati ustrezne oblike decentralizacije in institucij na vmesnih ravneh.⁴

h) Polarizacija in nezaupanje tudi v Cerkvi vplivata na bistvene stvari, kot so bogoslužno življenje ter moralna, družbena in teološka refleksija. S pomočjo dialoga moramo prepoznavati vzroke za to in se pogumno lotiti procesov oživljanja občestva in procesov sprave, da jih tako premagamo.

i) V krajevnih Cerkvah včasih doživljamo navzkrižja in nesoglasja glede različnih načinov razumevanja evangelizacije. Nekateri bolj poudarjajo pričevanja o življenju, drugi se zavzemajo za človeški napredek, spet drugi za dialog z verstvi in kulturami, nekateri pa za izrecno oznanjevanje evangelija. Prav tako se pojavlja napetost med izrecnim oznanjevanjem Jezusa Kristusa in ovrednotenjem značilnosti vsake kulture, ki že vsebuje nekatere evangeljske vrednote (*semina Verbi*).

j) Med vprašanji, ki jih bo treba bolj raziskati, je tudi možna zmeda zaradi prepletenosti samega sporočila evangelija z osebnostjo in kulturo oznanjevalca.

k) Različne skupine so izpostavile, da v svetu naraščajo konflikti, trgovina z orožjem in uporaba vse močnejšega orožja, zaradi česar je treba narediti bolj poglobljeno refleksijo in se tudi bolje usposobiti za nenasilno reševanje konfliktov. To je dragocen prispevek, ki ga kristjani v dialogu in sodelovanju z drugimi verstvi lahko ponudimo današnjem svetu.

Predlogi

l) Ponovno je treba razmisliti o govorici, ki jo uporabljamo, da bi na čim lepši in čim bolj dostopen način nagovarjali um in srca ljudi, ki pripadajo najrazličnejšim kontekstom.

m) Glede na preizkušanje oblik decentralizacije je treba opredeliti skupni referenčni okvir za njihovo upravljanje in vrednotenje; ta okvir naj določa akterje in njihove vloge. Da zadostimo doslednosti in natančnosti, morajo procesi razločevanja o decentralizaciji potekati v sinodalnem slogu; ta predvideva, da vsi vpleteni na različnih ravneh sodelujejo in podajo svoj prispevek.

n) Potrebne so nove paradigme za pastoralno delovanje med domorodnimi ljudstvi. Te naj bi vključevale način skupne poti in ne ukazovanje ali ukrepanje, ki se izvaja za ta

⁴ Gre za intermediarne institucije, to je institucije, ki posredujejo med nižjimi in višjimi ravnmi Cerkve in družbe (in to v obeh smereh). Denimo male skupine med posamezniki (in družino) ter župnijo. Opomba prev.

ljudstva ali v njihovo dobro. Soudeležnost domorodnih ljudstev v procesih odločanja na vseh ravneh bo prispevala k bolj živahni in misijonski Cerkvi.

o) Skupščina poziva k prizadevanju za boljše poznavanje učenja drugega vatikanskega koncila, pokoncilskih dokumentov ter družbenega nauka Cerkve. Bolje moramo poznati naša različna izročila, da bi bolj jasno živeli kot Cerkev, ki je sestavljena iz Cerkva v občestvu in ki je zato bolj učinkovita v služenju in dialogu.

p) V svetu, kjer število migrantov in beguncev narašča, medtem ko se pripravljenost za njihovo sprejemanje zmanjšuje, in kjer se tujca gleda z vse večjim sumničanjem, je primerno, da se Cerkev odločno vključi v izobraževanje za kulturo dialoga in srečanja, v boj proti rasizmu in ksenofobiji, kar naj bo vključeno v programe pastoralne formacije. Prav tako se je treba vključiti v konkretne projekte za integracijo migrantov.

q) Priporočamo obnovljeno zavezanost za dialog in razločevanje na področju rasne pravičnosti. V Cerkvi je treba prepoznati in reševati sisteme, ki ustvarjajo ali ohranjajo rasno nepravilnost. Da bi izkoreninili greh rasizma, je treba s pomočjo prizadetih vzpostavljati procese zdravljenja in sprave.

6. Izročila vzhodnih Cerkva in latinske Cerkve

Soglasja

a) Vzhodne cerkve, ki so v polnem občestvu s Petrovim naslednikom, uživajo bogoslužno, teološko, ekleziološko in cerkvenopravne posebnosti, ki bogatijo celotno Cerkev. Zlasti njihova izkušnja edinosti v različnosti predstavlja dragoceno pomoč v razumevanju in izvajanju sinodalnosti.

b) Skozi zgodovino je stopnja avtonomije, dodeljena tem Cerkvam, šla skozi različne faze. Nekateri običaji in postopki, kot je na primer latinizacija, danes veljajo za zastarele. V zadnjih desetletjih se je pot priznavanja posebnosti, razlikovanja in avtonomije teh Cerkva precej dobro izoblikovala.

c) Občutno preseljevanje vernikov s katoliškega Vzhoda na ozemlja z večinskim deležem latinskih Cerkva odpira pomembna pastoralna vprašanja. Če se bo sedanji vzorec nadaljeval ali povečal, bo morda več pripadnikov vzhodnih katoliških Cerkva živelo v diaspori, kot jih živi na ozemljih, katerim sicer cerkvenopravno pripadajo. Več razlogov je, da za rešitev problema ne bo zadoščalo v državah priseljevanja ustanavljati vzhodne hierarhije, temveč bodo morale lokalne Cerkve latinskega obreda v imenu sinodalnosti pomagati vzhodnim vernikom, ki so se priselili, da ohranijo svojo identiteto in gojijo svojo posebno dediščino, ne da bi se morali asimilirati.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

d) Predlagamo nadaljnje preučevanje prispevka, ki ga izkušnje vzhodnih katoliških Cerkva dajejo k razumevanju in praksi sinodalnosti.

e) Ostajajo nekatere težave glede papeževe vloge pri dajanju soglasja škofom, ki jih izvolijo sinode Cerkva *sui iuris* za svoje ozemlje; prav tako glede papeževega imenovanja

škofov zunaj kanoničnega ozemlja. Tudi zahteva po razširitvi pristojnosti patriarhov zunaj svojih patriarhalnih ozemelj je predmet razločevanja in dialoga s Svetim sedežem.

f) Na območjih, kjer so prisotni verniki različnih katoliških Cerkva, je treba najti načine, da bo edinost v različnosti učinkovita, vidna in doživeta.

g) Razmisliti moramo o prispevku vzhodnih katoliških Cerkva na poti k edinosti med kristjani in o vlogi, ki jo lahko imajo v medverskem in medkulturnem dialogu.

Predlogi

h) Oblikovala se je zahteva po ustanovitvi stalnega sveta patriarhov in višjih nadškofov vzhodnih katoliških Cerkva pri svetem očetu.

i) Nekateri so zahtevali sklic posebne sinode, posvečene vzhodnim katoliškim Cerkvam, njihovi identiteti in poslanstvu ter obravnavanju pastoralnih in cerkvenopravnih izzivov v razmerah vojne in množičnih migracij.

j) Predlagano je bilo, naj se ustanovi skupna komisija vzhodnih in latinskih teologov, zgodovinarjev in cerkvenih pravnikov, ki bi vzela v pretres vprašanja, ki jih je treba dodatno preučiti, in ki bi pripravila predloge za nadaljevanje poti.

k) V dikasterijih rimske kurije bi morali biti ustrezno zastopani člani vzhodnih katoliških Cerkva, da bi celotno Cerkev obogatili s prispevkom njihove perspektive, olajšali reševanje vprašanj in bili udeleženi v dialogu na različnih ravneh.

l) Za spodbujanje oblik gostoljubja, ki spoštujejo dediščino vernikov vzhodnih Cerkva, je treba okrepiti odnose med vzhodnimi duhovniki v diaspori in latinskimi duhovniki ter spodbujati medsebojno poznavanje in priznavanje posameznih tradicij.

7. Na poti k edinosti kristjanov

Soglasja

a) To zasedanje sinodalne skupščine se je začelo z globoko ekumensko gesto. 30. septembra 2023 na molitvenem bdenju, imenovanem »Skupaj«, so bili ob papežu Frančišku navzoči številni drugi voditelji in predstavniki različnih krščanskih občestev, kar je jasno in verodostojno znamenje volje za skupno pot v duhu edinosti vere in izmenjave darov. Ta izjemno pomemben dogodek nam je omogočil tudi spoznati, da se nahajamo v ekumenskem *kairosu*, in ponovno potrditi, da je tisto, kar nas združuje, večje od tistega, kar nas deli (ločuje). Kajti skupen nam je »en Gospod, ena vera, en krst: en Bog in Oče vseh, nad vsemi in po vseh in v vseh« (Ef 4,5-6).

b) Prav krst, ki je temelj načela sinodalnosti, je tudi temelj ekumenizma. Z njim so vsi kristjani soudeleženi v *sensus fidei*, zato jim je treba pozorno prisluhniti ne glede na njihovo izročilo, kakor je to storila sinodalna skupščina v procesu razločevanja. Sinodalnost brez ekumenske razsežnosti ne obstaja.

c) Ekumenizem je predvsem stvar duhovne preнове, ki zahteva tudi procese priznanja krivde, kesanja in zdravljenja spomina. Skupščina je ganjeno prisluhnila

pričevanjem kristjanov različnih cerkvenih tradicij, ki jih družijo prijateljstvo, molitev in predvsem zavezanost služenju tistim, ki so v revščini. Posvečanje najmanjšim utrjuje vezi in nam pomaga, da se osredotočimo na tisto, kar že združuje vse vernike v Kristusu. Zato je pomembno, da se ekumenizem izvaja najprej in predvsem v vsakdanjem življenju. V teološkem in institucionalnem dialogu se potrpežljivo tkanje medsebojnega razumevanja nadaljuje v ozračju vse večjega zaupanja in odprtosti.

d) V nemalo regijah sveta obstaja »ekumenizem krvi«. To pomeni, da kristjani različnih pripadnosti skupaj darujejo svoja življenja za vero v Jezusa Kristusa. Pričevanje njihovega mučeništva je zgovornejše od vseh besed. Edinost prihaja iz Gospodovega križa.

e) Sodelovanje med vsemi kristjani je prav tako temeljni element pri reševanju pastoralnih izzivov našega časa. V sekulariziranih družbah omogoča, da glas evangelija dobi večjo moč. V revnih okoljih pa pripomore, da ljudje združijo svoje moči v prizadevanju za pravičnost, mir in spoštovanje dostojanstva najmanjših. Sodelovanje vedno in povsod predstavlja vir za ozdravitev kulture sovraštva, delitev in vojn, ki skupine, ljudstva in narode postavljajo drugega zoper drugemu.

f) Poroke med kristjani, ki pripadajo različnim Cerkvam ali cerkvenim skupnostim (mešani zakoni), so resničnost, v kateri lahko dozori modrost občestva in ki lahko evangelizirajo drug drugega.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

g) Naša skupščina je zaznavala raznolikost med krščanskimi veroizpovedmi v njihovem razumevanju sinodalne ureditve Cerkve. V pravoslavnih Cerkvah je sinodalnost razumljena v ožjem smislu kot izraz kolegialnega izvajanja oblasti, ki pripada samo škofom (*sveti sinod*). V širšem smislu pa se izraz nanaša na dejavno soudeležbo vseh vernikov v življenju in poslanstvu Cerkve. V razpravi ni manjkalo sklicevanj na prakse v drugih cerkvenih skupnostih, kar je našo razpravo še bolj obogatilo. Vse to je treba preučevati še naprej.

h) Druga tema, ki jo je prav tako treba raziskati, zadeva povezavo med sinodalnostjo in prvenstvom na različnih ravneh (lokalni, regionalni, vesoljni) v njuni medsebojni odvisnosti. S tem namenom, in da bi preseglili stereotipe in predsodke, moramo skupaj ponovno prebirati zgodovino. Tekoči ekumenski dialogi so v luči praks prvega tisočletja pripomogli k boljšemu razumevanju tega, da sta sinodalnost in prvenstvo povezani, dopolnjujoči se in neločljivi resničnosti. Razjasnitev te občutljive točke se odraža v načinu razumevanja petrinske službe v službi edinosti, kot ga je v okrožnici *Ut unum sint* zagovarjal sveti Janez Pavel II.

i) Vprašanje evharistične gostoljubnosti (*communicatio in sacris*) je treba nadalje preučevati s teološkega, cerkvenopravnega in pastoralnega vidika, v luči povezave med zakramentalnim in cerkvenim občestvom. To temo še posebej občutijo mešani pari; izpostavlja pa tudi potrebo po bolj obširnem razmisleku o mešanih zakonih.

j) Prav tako je skupščina povabila k refleksiji ob pojavljanju »nedenominacijskih skupnosti« in »prenovitvenih gibanj« s krščanskim navdihom, ki se jim v velikem številu pridružujejo tudi prvotno katoliški verniki.

Predlogi

k) Leta 2025 obhajamo obletnico nicejskega koncila (325), na katerem je bil ubeseden simbol vere (veroizpoved), ki združuje vse kristjane. Skupno spominjanje tega dogodka nam bo pomagalo tudi bolje razumeti, kako so na koncilu v preteklosti skupaj razpravljali in reševali sporna vprašanja.

l) Leta 2025 bo datum praznovanja velike noči za krščanske Cerkve previdnostno sovpadel. Skupščina je izrazila živo željo, da bi trajno prišli do skupnega datuma praznovanja velike noči in da bi na isti dan praznovali Gospodovo vstajenje, naše življenje in naše odrešenje.

m) Izražena je bila tudi želja, da bi kristjane drugih Cerkva in cerkvenih tradicij tudi v prihodnosti vključevali v katoliške sinodalne procese na vseh ravneh in da bi na naslednje zasedanje skupščine leta 2024 povabili več bratskih delegatov.

n) Nekateri so podali predlog za sklic ekumenske sinode o skupnem poslanstvu v sodobnem svetu.

o) Podan je bil tudi predlog o oblikovanju ekumenskega martirologija.

II. DEL – VSI UČENCI, VSI MISIJONARJI

8. Cerkev je poslanstvo

Soglasja

a) Namesto besedne zveze »Cerkev ima poslanstvo« poudarjamo, da »Cerkev je poslanstvo«. »Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz vas pošiljam« (Jn 20,21): Cerkev od Kristusa, ki je poslan od Očeta, sprejema svoje lastno poslanstvo. Cerkev, ki jo podpira in vodi Sveti Duh, oznanja evangelij in pričuje zanj tistim, ki ga ne poznajo ali ne sprejemajo. To počne s tisto prednostno odločitvijo za uboge, ki je zakoreninjena v Jezusovem poslanstvu. Na ta način Cerkev sodeluje pri prihodu Božjega kraljestva, katerega seme je (prim. C 5).

b) Zakramenti uvajanja v krščanstvo podeljujejo vsem Jezusovim učencem odgovornost za poslanstvo Cerkve. Laiki in laikinje, ti, ki so izbrali posvečeno življenje, in duhovniki imajo enako dostojanstvo. Prejeli so različne karizme in poklice ter opravljajo različne vloge in naloge, vendar so vsi poklicani in vsi se hranijo s Svetim Duhom, da bi bili eno telo v Kristusu (1 Kor 4-31). Vsi so učenci, vsi živijo poslanstvo v vzajemni bratski vitalnosti, ki vlada v lokalnih skupnostih in v katerih doživljajo prijetno in tolažilno veselje evangelizacije. Izvajanje soodgovornosti je bistveno za sinodalnost in je potrebno na vseh ravneh Cerkve. Vsak kristjan je poslanstvo na tem svetu.

c) Družina je steber vsake krščanske skupnosti. Starši in stari starši ter vsi, ki v družini živijo in delijo svojo vero, so prvi oznanjevalci evangelija. Družina kot skupnost življenja in ljubezni je prednostni kraj vzgoje v veri in krščanskem življenju; družina potrebuje posebno spremljanje v skupnostih. Podporo naj bi dajali zlasti staršem, ki morajo usklajevati delo, tudi znotraj cerkvene skupnosti in v službi njenega poslanstva, z zahtevami družinskega življenja.

d) Če je poslanstvo milost, ki vključuje vso Cerkev, verniki laiki bistveno prispevajo k uresničevanju poslanstva na vseh področjih in v običajnih situacijah vsakega dne. Predvsem oni so tisti, ki Cerkev delajo navzočo in oznanjajo evangelij; na primer v digitalni kulturi, ki ima tako močan vpliv po vsem svetu; v kulturi mladih; v svetu dela in poslovanja, politike, umetnosti in kulture; v znanstvenem raziskovanju, izobraževanju in vseh oblikah usposabljanja; v skrbi za naš skupni dom; in še posebej s soudeleženo v javnem življenju. Povsod, kjer so laiki prisotni, so poklicani pričevati o Jezusu Kristusu v vsakdanjem življenju in izrecno deliti vero z drugimi. Ko mladi s svojimi darovi in krhkostjo rastejo v prijateljstvu z Jezusom, na poseben način postajajo apostoli evangelija za svoje vrstnike.

e) Verniki laiki so tudi vse bolj prisotni in dejavni v služenju v krščanskih skupnostih. Mnogi izmed njih organizirajo in animirajo pastoralne skupnosti, služijo kot učitelji vere, teologi in vzgojitelji, duhovni animatorji in kateheti ter so soudeleženi v različnih župnijskih in škofijskih organih. V mnogih regijah sta življenje krščanskih skupnosti in poslanstvo Cerkve odvisna od katehistov. Poleg tega laiki pomagajo pri varovanju in upravljanju. Vsi ti prispevki so nepogrešljivi za poslanstvo Cerkve, zato je treba poskrbeti za pridobitev potrebnih znanj in spretnosti (kompetenc).

f) Karizme laikov v svoji neizmerni raznolikosti predstavljajo posebne darove Svetega Duha Cerkvi, ki jih je treba obujati, priznavati in v celoti ceniti. V nekaterih razmerah so laiki poklicani, da pomagajo nadomeščati duhovnike, pri čemer pa obstaja nevarnost, da bi se

razvrednotil laični značaj njihovega apostolata. V drugih okoliščinah se zgodi, da duhovniki vse naredijo sami in so zato karizme in službe laikov prezrte ali premalo izkoriščene. Povsod pa obstaja nevarnost, ki so jo izražali mnogi udeleženci skupščine, da bi se laiki klerikalizirali in ustvarjali nekakšno laično elito, ki bi vzdrževala neenakosti in delitve v Božjem ljudstvu.

g) Misijoni *ad gentes* vzajemno bogatijo Cerkev, kajti ne vključujejo le misijonarjev samih, ampak celotno skupnost, ki se na ta način navdihuje za molitev, delitev dobrin in pričevanje. Cerkev, kjer primanjkuje duhovnikov, naj te zaveze ne opustijo, medtem ko imajo tiste, ki premorejo več poklicev za posvečeno službo, koristi od pastoralnega sodelovanja na resnično evangelijski način. Vsi misijonarji – laiki in laikinje, Bogu posvečeni in posvečene, diakoni in duhovniki, še posebej pa člani misijonskih inštitutov in misijonarji v t. i. *fidei donum* (ti so v misijonih za določen, z dogovorom opredeljen čas, op. prev.) – so v moči svoje poklicnosti pomemben vir za ustvarjanje medsebojnih vezi in izmenjavo darov.

h) Poslanstvo Cerkev se nenehno obnavlja in hrani z evharistijo, zlasti kadar je v evharistiji v celoti izražena njegova skupnostna in misijonska narava.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

i) V misijonski perspektivi bo treba poglobljati teološko razumevanje odnosov med karizmami in službami.

j) Drugi vatikanski koncil in poznejši nauk Cerkev predstavljata posebnost poslanstva laikov v smislu, da delujejo na področju posvečevanja časnih ali posvetnih stvarnosti. Vendar pa je današnja resničnost takšna, da pastoralni načini dela na župnijski, škofijski in v zadnjem času celo vesoljni ravni laikom vse bolj zaupa naloge in službe v sami Cerkv. Teološka refleksija in kanonične določbe je treba uskladiti s tem pomembnim vidikom razvoja in se izogibati dualizmu, ki bi ogrozili dojetje enotnosti poslanstva Cerkev.

k) Pri spodbujanju soodgovornosti vseh krščenih za poslanstvo priznavamo apostolske zmožnosti oseb s posebnimi potrebami. Želimo ceniti njihov prispevek k evangelizaciji; ta izhaja iz neizmernega bogastva človečnosti, ki ga premorejo. Priznavamo njihovo izkušnjo trpljenja, odrinjenosti na rob in diskriminiranosti, do katerih včasih prihaja celo znotraj krščanske skupnosti.

l) Pastoralne strukture bo treba preorganizirati tako, da bodo pomagale skupnostim v odkrivanju, prepoznavanju in oživljanju njihovih karizem in laičnih služb ter jih vključevale v dinamizem poslanstva sinodalne Cerkev. Skupnosti bodo pod vodstvom svojih pastirjev pošiljale in podpirale tiste, ki so jih poslale. Tako bodo te strukture predvsem v službi poslanstva, ki ga verniki opravljajo v družbi, družini in poklicnem življenju, namesto da bi se osredotočale izključno na notranje zadeve ali organizacijske skrbi.

m) Izraz, uporabljen v *Instrumentum laboris*, »Cerkev, popolnoma predana služenju« (*una Chiesa tutta ministeriale*) bi lahko vodil v napačno razumevanje. Njegov pomen bo treba razjasniti in odpraviti vsako nejasnost izraza.

Predlogi

n) Obstaja potreba po večji ustvarjalnosti pri ustanavljanju služb glede na potrebe lokalnih cerkv, s posebnim poudarkom na vključevanju mladih. Razmišljali bi lahko o

nadaljnji širitvi nalog že uveljavljene službe bralca; te že danes niso omejene le na vlogo, ki jo opravlja med bogoslužjem. Lahko bi vzpostavili službo Božje besede, ki bi v ustreznih okoliščinah vključevala tudi pridiganje. Raziskati bi bilo treba tudi možnost ustanovitve službe, ki bi se podeljevala poročenim parom, ki bi se zavezali, da bodo podpirali družinsko življenje in spremljali osebe, ki se pripravljajo na zakrament svetega zakona.

o) Krajevne cerkve naj razmislijo o ustreznih načinih in trenutkih, ko bi skupnost priznala laiške karizme in službe. To se na primer lahko stori s podelitvijo mandata med bogoslužnim slavljem.

9. Žene v življenju in poslanstvu Cerkve

Soglasja

a) Ustvarjeni smo kot moški in ženska po Božji podobi in podobnosti. Stvarstvo že od začetka kaže enotnost in različnost ter ženskam in moškim podeljuje skupno naravo, poklicanost in usodo ter dve različni izkušnji človeškega bivanja. Sveto pismo priča o dopolnjevanju in vzajemnosti ženske in moškega ter o zavezi med njima, ki je v središču Božjega načrta stvarstva. Jezus je imel žene za svoje sogovornice: z njimi je govoril o Božjem kraljestvu; sprejel jih je kot učenke, na primer Marijo iz Betanije. Te žene, ki so izkusile njegovo moč ozdravljanja, osvoboditve in priznanja, so z njim hodile na poti iz Galileje v Jeruzalem (Lk 8,1-3). Ženi, Mariji Magdaleni, je zaupal nalogo, da na velikonočno jutro oznani njegovo vstajenje.

b) V Kristusu so ženske in moški oblečeni v isto krstno dostojanstvo (Gal 3,28) in so enako deležni različnih darov Svetega Duha. Skupaj smo poklicani v občestvo ljubečih, netekmovalnih odnosov v Kristusu in k soodgovornosti, ki naj se izraža na vsaki ravni življenja Cerkve. Papež Frančišek je dejal, da smo »ljudstvo, ki je sklicano in poklicano z močjo blagrov«.

c) V času skupščine smo doživljali lepoto vzajemnosti med ženskami in moškimi. Skupaj ponavljamo poziv iz prejšnjih faz sinodalnega procesa, naj Cerkev raste v zavezanosti razumevanja in spremljanja žensk s pastoralnega in zakramentalnega vidika. Žene želijo deliti svojo duhovno izkušnjo potovanja k svetosti v različnih življenjskih obdobjih: kot mlade žene, kot matere, v svojih prijateljstvih in odnosih, v družinskem življenju vseh obdobj, v poklicnem življenju in v posvečenem življenju. Žene kličejo po pravičnosti v družbah, ki jih še vedno zaznamuje spolno nasilje, ekonomska neenakost in težnja, da bi jih obravnavali kot objekte (predmete). Žene so zaznamovane zaradi trgovine z ljudmi, prisilnih migracij in vojn. Spremljanje in odločno zagovorništvo žensk morata iti z roko v roki.

d) Ženske predstavljajo večino tistih, ki sedijo v cerkvenih klopeh, in so pogosto prve posredovalke vere v družini. Posvečene ženske v kontemplativnem in apostolskem življenju so temeljni in posebni dar, znamenje in pričevanje v naši sredini. Dolga zgodovina žensk misijonark, svetnic, teologinj in mistikinj je prav tako močan vir navdiha za današnje ženske in moške.

e) Marija iz Nazareta, žena vere in Božja Mati, ostaja za vse edinstven vir teološkega, cerkvenega in duhovnega pomena. Marija nas spominja na univerzalni klic, naj pozorno prisluhnemo Bogu in ostanemo odprti za Svetega Duha. Spoznala je veselje rojevanja in razvoja ter prenašala bolečino in trpljenje. Rodila je v revnih razmerah, postala begunka in doživela žalost zaradi surovega uboja svojega Sina, vendar je poznala tudi veličastnost njegovega vstajenja in slavo binkošti.

f) Številne žene so izrazile globoko hvaležnost za delo duhovnikov in škofov. Govorile so tudi o Cerkvi, ki povzroča rane. Klerikalizem, šovinistična miselnost in neprimerno izražanje avtoritete kazijo obraz Cerkve in škodujejo njenemu občestvu. Potrebno je globoko duhovno spreobrnjenje kot temelj za vsako učinkovito strukturno spremembo. Spolne zlorabe ter zloraba moči in oblasti (avtoritete) kličejo po pravičnosti, ozdravljenju in spravi. Vprašali smo se, kako naj Cerkev postane kraj, ki bo varoval vse.

g) Kjer sta v Cerкви kršena dostojanstvo in pravičnost v odnosih med moškimi in ženskami, je verodostojnost oznanila, ki ga namenjamo svetu, oslABLJENA. Sinodalni proces kaže, da je potrebna prenova odnosov in sprememba struktur. Tako bomo bolje sprejemali soudeležnost in prispevek vseh – laikinj in laikov, posvečenih moških in žensk, diakonov, duhovnikov in škofov – kot soodgovornih učencev poslanstva.

h) Skupščina prosi, da se izognemo ponavljanju napake, ko o ženskah govorimo kot o vprašanju ali problemu. Namesto tega želimo spodbujati Cerkev, v kateri moški in ženske vzpostavljajo dialog, da bi bolje razumeli globino Božjega načrta, v katerem nastopajo skupaj kot protagonisti, brez podrejenosti, izključevanja ali tekmovanja.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

i) Cerkve po vsem svetu so izrazile jasno zahtevo, da bi se priznal in cenil dejavni prispevek žensk ter da bi se povečalo njihovo pastoralno vodstvo na vseh področjih cerkvenega življenja in poslanstva. Kako naj Cerkev vključi več žensk v obstoječe vloge in službe, da bi bolje izrazila darove in karizme vseh ter se bolj odzivala na pastoralne potrebe? Če so potrebne nove službe, na kateri ravni, na kakšen način, kdo jih vzpostavi?

j) Glede dostopa žensk do diakonske službe so bila izražena različna stališča. Nekateri menijo, da bi bil ta korak nesprejemljiv, saj bi bil v neskladju z izročilom. Po mnenju drugih pa bi s tem, ko bi ženskam omogočili dostop do diakonata, obnovili prakso zgodnje Cerkve. Spet drugi v tem koraku vidijo ustrezen in potreben odgovor na znamenja časa, ki je zvest izročilu in najde odmev v srcih mnogih, ki iščejo obnovljeno vitalnost in energijo v Cerкви. Nekateri izražajo bojazen, da je ta zahteva izraz nevarne antropološke zmede, s sprejetjem katere bi se Cerkev prilagodila duhu časa.

k) Razprava o tem vprašanju je povezana tudi s širšo refleksijo o teologiji diakonata (prim. v nad. 11. pogl. točki h, i).

Predlogi

l) Lokalne Cerkve spodbujamo, da svoje delo poslušanja, spremljanja in skrbi razširjajo do žensk, ki so v teh družbenih okoljih najbolj na obrobju.

m) Nujno je treba zagotavljati, da bodo ženske soudeležene v procesih odločanja in prevzemale odgovorne vloge v pastoralni oskrbi in služenju. Sveti oče je znatno povečal število žensk na odgovornih položajih v rimski kuriji. To bi se moralo zgoditi tudi na drugih ravneh cerkvenega življenja, v posvečenem življenju in škofijah. To situacijo je treba ustrezno urediti v cerkvenem pravu.

n) Teološke in pastoralne raziskave o dostopu žensk do diakonata je treba nadaljevati, pri čemer je treba upoštevati rezultate komisij, ki jih je posebej ustanovil sveti oče, ter že opravljene teološke, zgodovinske in eksegetske raziskave. Če je mogoče, naj se rezultati teh raziskav predstavijo na naslednjem zasedanju skupščine.

o) Primere krivic na delovnem mestu in nepravičnega plačila v Cerкви je treba obravnavati zlasti pri ženskah v posvečenem življenju, ki so prepogosto obravnavane kot poceni delovna sila.

p) Dostop žensk do programov formacije in teološkega študija je treba znatno razširiti. Predlagamo, da se ženske vključijo tudi v programe poučevanja in usposabljanja v semeniščih, da bi se spodbudila boljša formacija za posvečeno službo.

q) Treba je zagotoviti, da bodo bogoslužna besedila in cerkveni dokumenti bolj pozorni na uporabo jezika, ki bo enako upošteval tako moške kot ženske ter vključeval tudi izrazje, podobe in pripovedi, ki bodo v večji meri črpali iz izkušenj žensk.

r) Predlagamo, da so ženske deležne ustrezne formacije, ki jim bo omogočila, da bi bile sodnice v vseh cerkvenopravnih procesih.

10. Posvečeno življenje in laična združenja: karizmatično znamenje

Soglasja

a) Cerkev je skozi stoletja vedno doživljala dar karizem, po katerih jo Sveti Duh pomlajuje in prenavlja, od najbolj izrednih do najpreprostejših in najbolj razširjenih. Sveto Božje ljudstvo v njih z veseljem in hvaležnostjo prepoznava previdnostno pomoč, s katero Bog sam podpira, usmerja in razsvetljuje svoje poslanstvo.

b) Karizmatična razsežnost Cerkve se še posebej kaže v posvečenem življenju z bogastvom in raznolikostjo njegovih oblik. Njegovo pričevanje je v vsaki dobi prispevalo k prenovi življenja cerkvene skupnosti in se izkazalo kot protistrup za ponavljajočo se skušnjava posvetnosti. Različne verske družine kažejo lepoto hoje za Gospodom na gori molitve in na cestah sveta, v oblikah skupnostnega življenja, v samoti puščave in na mejnih področjih kulturnih izzivov. Posvečeno življenje je bilo večkrat prvo, ki je zaznalo spremembe v zgodovini in razumelo klic Duha: tudi danes Cerkev potrebuje njegovo preroštvo. Krščanska skupnost s pozornostjo in hvaležnostjo gleda tudi na preizkušene prakse sinodalnega življenja in razločevanja v skupnosti, ki so jih skupnosti posvečenega življenja razvile skozi stoletja. Tudi od njih se učimo modrosti skupne hoje. Številne kongregacije in inštituti izvajajo pogovor v Duhu ali podobne oblike razločevanja v okviru provincialnih in generalnih kapitljev, da bi prenovili strukture, ponovno premislili o svojem načinu življenja ter spodbudili nove oblike služenja in bližine najbolj ubogim. V drugih primerih pa je mogoče opaziti vztrajanje pri avtoritarnem slogu, ki ne dopušča prostora za bratski dialog.

c) Božje ljudstvo z enako hvaležnostjo priznava, da so spodbude za prenovu prisotne v skupnostih z dolgo zgodovino in v novih izkušnjah cerkvenega združevanja. Laična združenja, cerkvena gibanja in nove skupnosti so dragoceno znamenje dozorevajoče soodgovornosti vseh krščenih. Njihova vrednost je v tem, da spodbujajo občestva med različnimi poklicanostmi; v zagonu, s katerim oznanjajo evangelij; v njihovi bližini tistim, ki doživljajo gospodarsko ali družbeno odrinjenost; in v njihovi zavzetosti, da spodbujajo skupno dobro. Pogosto so vzor sinodalnega občestva in soudeležbe z vidika poslanstva.

d) Primeri različnih vrst zlorab, ki jih doživljajo osebe v redovniškem življenju in člani laičnih združenj, zlasti ženske, kažejo na problem pri izvajanju oblasti in zahtevajo odločne ter ustrezne posege.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

e) Magisterij Cerkve je razvil obširen nauk o pomenu hierarhičnih in karizmatičnih darov v življenju in poslanstvu Cerkve; ta nauk kliče po boljšem razumevanju v cerkveni zavesti in v sami teološki refleksiji. Zato se je treba vprašati o ekleziološkem pomenu in konkretnih pastoralnih posledicah tega nauka.

f) Raznolikost karizmatičnih izrazov v Cerkvi poudarja zavezanost Božjega ljudstva, da je preroško prisotno v bližini najmanjših sester in bratov ter da sodobno kulturo razsvetljuje z globljim izkustvom duhovne resničnosti. Treba je razvijati globlje razumevanje, kako lahko posvečeno življenje, laiška združenja, cerkvena gibanja in nove skupnosti dajo svoje karizme v službo občestva in poslanstva v krajevnih cerkvah ter s preroško navzočnostjo prispevajo k napredku svetosti.

Predlogi

g) Menimo, da je dozorel čas za revizijo smernic o odnosih med škofi in verniki v Cerkvi, ki jih vsebuje dokument *Mutuae relationes* iz leta 1978. Predlagamo, da se ta revizija izvede v sinodalnem slogu, pri čemer naj v posvetovanju sodelujejo vsi vpleteni.

h) S tem namenom naj škofovske konference ter konference predstojnikov in višjih predstojnikov ustanov posvečenega življenja in družb apostolskega življenja aktivirajo primerna mesta in orodja za spodbujanje srečevanj in oblik sodelovanja v sinodalnem duhu.

i) Tako na ravni posameznih krajevnih cerkva kot na ravni skupin cerkva je za spodbujanje sinodalnosti, ki izvršuje poslanstvo, treba vzpostavljati in oblikovati svete in posvetovalne organe, v katerih se bodo srečevali predstavniki laiških združenj in cerkvenih gibanj ter novih skupnosti, z namenom vzpostavljanja trajnih povezav med njihovim življenjem in delom ter življenjem in delom krajevnih cerkva.

j) Pri teološki formaciji na vseh ravneh, predvsem pri formaciji duhovnikov, je treba spremljati in po potrebi okrepiti poudarke o karizmatični razsežnosti Cerkve.

11. Diakoni in duhovniki v sinodalni Cerkvi

Soglasja

a) Duhovniki so glavni sodelavci škofa in z njim tvorijo en duhovniški zbor (prim. C 28). Diakoni, ki so posvečeni za služenje, služijo Božjemu ljudstvu v diakoniji besede (obhajanju besednega bogoslužja), pri bogoslužju, predvsem pa pri izvajanju dejavne ljubezni, dobroteljnosti (prim. C 29). Sinodalna skupščina želi duhovnikom in diakonom najprej in predvsem izraziti globoko hvaležnost. Ker se zaveda, da morda doživljajo osamljenost in izoliranost, spodbuja krščanske skupnosti, naj jih podpirajo z molitvijo, prijateljstvom in sodelovanjem.

b) Diakoni in duhovniki opravljajo službo v najrazličnejših pastoralnih okoljih: v župnijah, pri katezezi in evangelizaciji, med tistimi, ki živijo v revščini in so odrinjeni na rob družbe, v svetu kulture ter vzgoje in izobraževanja, pa tudi pri poslanstvu *ad gentes*, pri

teološkem raziskovanju, v duhovnih centrih in drugod. V sinodalni Cerkvi so posvečeni duhovniki poklicani, da svoje služenje Božjemu ljudstvu živijo z odnosom bližine ljudem, da sprejemajo in poslušajo vse, hkrati pa gojijo globoko osebno duhovnost in molitveno življenje. Predvsem pa so poklicani, da ponovno premislijo o izvajanju oblasti (avtoritete) in jo oblikujejo po vzoru Jezusu, ki je, »čeprav je bil v podobi Boga, [...] je sam sebe izpraznil tako, da je prevzel podobo služabnika« (Flp 2,6-7). Skupščina se zaveda in priznava, da mnogi duhovniki in diakoni s svojo predanostjo kažejo vidno obličje Kristusa, dobrega pastirja in služabnika.

c) Ena od ovir za služenje in poslanstvo je klerikalizem. Ta izvira iz napačnega razumevanja Božjega klica, zaradi česar človek ta klic dojema bolj kot privilegij in ne kot služenje, in se kaže v posvetnem slogu oblasti, ki noče biti odgovorna za svoja dejanja. Tej deformaciji duhovništva se je treba zoperstaviti že v najzgodnejših fazah formacije, in sicer z živim stikom z vsakdanjim življenjem Božjega ljudstva in s konkretno izkušnjo služenja tistim, ki ga najbolj potrebujejo. Službe duhovnika si danes ne moremo predstavljati drugače kot v odnosu s škofom in duhovniškim zborom, v globokem občestvu z drugimi službami in karizmami. Žal je klerikalizem drža, ki se kaže ne le pri duhovnikih, ampak tudi pri laikih.

d) Zavedanje lastnih zmožnosti in omejitev je pogoj, da se nekdo posveča duhovništvu na način soodgovornosti. Zato mora človeška formacija zagotavljati pot realističnega spoznavanja človeka v povezavi s kulturno, duhovno in učenčevsko formacijo (apostolsko rastjo). Na tej poti ne smemo podcenjevati prispevka izvirne družine in krščanske skupnosti, v kateri je mlad človek dozorel za svoj poklic, ter drugih družin, ki spremljajo njegovo rast.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

e) V okviru formacije vseh krščenih za služenje v sinodalni Cerkvi je posebno pozornost treba posvetiti formaciji diaconov in duhovnikov. Na tej skupščini je bila na široko izražena zahteva, da bi semenišča in drugi programi duhovniške formacije ostali povezani z vsakdanjim življenjem skupnosti. Izogibati se moramo nevarnosti formalizma in ideologije, ki vodita v avtoritarno držo in ovirata pristno poklicno rast. Ponoven razmislek o načinih in poteh formacije zahteva obsežno delo revizije in konfrontacije.

f) O duhovniškem celibatu so bila izrečena različna mnenja. Vsi cenijo njegovo preroško vrednost in pričevanje o podobnosti s Kristusom; nekateri pa sprašujejo, ali mora biti v latinski Cerkvi njegova teološka primernost za duhovniško službo res nujno prevedena v disciplinsko obveznost, predvsem tam, kjer cerkvene in kulturne okoliščine to otežujejo. Ta razprava ni nova, vendar zahteva nadaljnji razmislek.

Predlogi

g) V latinskih cerkvah se je stalni diaconat v različnih cerkvenih okoljih izvajal na različne načine. Nekateri krajevne cerkve ga sploh niso uvedle; v drugih obstaja bojazen, da so diakoni razumljeni kot nekakšno nadomestilo za pomanjkanje duhovnikov. Včasih se njihova služba prej izraža v bogoslužju kot v služenju revnim in pomoči potrebnim v skupnosti. Zato se priporoča presoja izvajanja diakonske službe po drugem vatikanskem koncilu.

h) S teološkega vidika je treba diakonat razumeti predvsem sam po sebi in ne le kot stopnjo dostopa do mašništva. Kvalifikacija primarne oblike diakonata kot »stalne«, da bi jo razlikovali od »prehodne« oblike, že sama po sebi kaže na spremembo načina gledanja, ki pa še ni bila ustrezno uresničena.

i) Negotovost v zvezi s teologijo diakonske službe je tudi posledica dejstva, da je bil v latinski Cerkvi diakonat kot prava in stalna stopnja hierarhije obnovljen šele po drugem vatikanskem koncilu. Poglobljena refleksija o tem bo osvetlila tudi vprašanje dostopa žensk do diakonata.

j) Potreben je temeljit pregled formacije za duhovniško službo z vidika poslanstva in sinodalne razsežnosti Cerkve. To pomeni tudi pregled *Ratia fundamentalis*, ki določa, kako naj bo formacija strukturirana. Hkrati priporočamo, da se v stalni formaciji duhovnikov in diakonov zagotovi sprejetje sinodalnega sloga.

k) Preglednost in kultura odgovornosti sta ključnega pomena za napredek pri gradnji sinodalne Cerkve. Od krajevnih cerkva zahtevamo, da opredelijo postopke in strukture, ki omogočajo redno preverjanje načina, kako duhovniki in diakoni, ki so jim zaupane odgovorne vloge, opravljajo svojo službo. Obstoječe institucije, kot so svetovalni, delovni in drugi organi soudeležbe kakor tudi pastoralni obiski, predstavljajo izhodišče za to delo, pri tem pa je treba poskrbeti za vključitev skupnosti. Takšne oblike je treba prilagoditi lokalnim okoliščinam in različnim kulturam, da ne bi bile ovira ali birokratsko breme. O vrsti postopka se lahko razmišlja na pokrajinski ali celinski ravni.

l) Od primera do primera in v skladu s kontekstom je treba razmisliti o možnosti ponovne vključitve duhovnikov, ki so pustili službo, v pastoralno delo, ki priznava njihovo formacijo in izkušnje.

12. Škof v cerkvenem občestvu

Soglasja

a) V skladu z drugim vatikanskim koncilom so škofje kot nasledniki apostolov postavljeni v službo občestva, ki se uresničuje v krajevni cerkvi, med posameznimi cerkvami in s celotno Cerkvijo. Lik škofa je torej mogoče ustrezno razumeti le v mreži odnosov, ki je stkana iz njemu zaupanega dela Božjega ljudstva, mašnikov in diakonov, posvečenih oseb in drugih škofov ter rimskega škofa, in ob upoštevanju stalne usmerjenosti v poslanstvo.

b) Škof je v svoji Cerkvi v prvi vrsti odgovoren za oznanjevanje evangelija in za bogoslužje. Vodi krščansko skupnost in spodbuja pastoralno skrb za uboge ter obrambo najbolj ranljivih. Kot vidno načelo edinosti ima zlasti nalogo razločevati in usklajevati različne karizme in službe, ki jih Duh pošilja za oznanjevanje evangelija in skupno dobro skupnosti. Ta služba se uresničuje na sinodalni način, ko se upravljanje izvaja v soodgovornosti; ko se oznanjevanje povezuje s poslušanjem vernega Božjega ljudstva; ko je posvečevanje in bogoslužno slavlje povezano s ponižnostjo in spreobrnjenjem.

c) Škof ima nepogrešljivo vlogo pri oživljanju in spodbujanju sinodalnega procesa v krajevni Cerkvi, pri čemer spodbuja vzajemnost med »vsemi, nekaterimi in enim«. »Ena« škofovska služba upošteva udeležbo »vseh« vernikov s prispevkom »nekaterih«, ki so bolj neposredno vključeni v procese razločevanja in odločanja (organi soudeležbe in

upravljanja). Prepričanje, s katerim sam škof sprejema sinodalni pristop, in slog, s katerim izvaja oblast (avtoriteto), bosta odločilno vplivala na način, kako bodo duhovniki in diakoni, laiki in laikinje ter osebe v posvečenem življenju soudeleženi v sinodalnem procesu. Škof je poklican, da je zgled sinodalnosti za vse.

d) V okoljih, kjer je Cerkev razumljena kot Božja družina, škof velja za očeta vseh, v sekulariziranih družbah pa je njegova avtoriteta v krizi. Pomembno je, da ne izgubimo izpred oči zakramentalne narave škofovstva, da se lik škofa ne bi izenačeval z likom civilne avtoritete (oblasti).

e) Pričakovanja do škofa so pogosto zelo velika in mnogi škofje se pritožujejo zaradi preobremenjenosti z administrativnimi in pravnimi obveznostmi, zaradi česar težko v celoti uresničujejo svoje poslanstvo. Škof se mora sprijazniti tudi s svojo šibkostjo in omejitvami ter s tem, da ne najde vedno človeške podpore in duhovne opore. Boleča izkušnja osamljenosti ni redka. Zato je po eni strani pomembno, da se ponovno osredotočimo na bistvene vidike škofovskega poslanstva, po drugi strani pa, da gojimo pristno bratstvo med samimi škofi ter med škofi in duhovniki.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

f) Na teološki ravni je treba bistveno poglobiti pomen vzajemnega odnosa med škofom in krajevno Cerkvijo. Škof je poklican, da vodi svojo krajevno Cerkev in hkrati priznava ter ohranja bogastvo njene zgodovine, izročila in karizem, ki so v njej prisotne.

g) Vprašanje odnosa med zakramentom svetega reda in pravom je treba temeljiteje preučiti. V dialogu z *Dogmatično konstitucijo o Cerkvi* in novejšim učenjem, kot je apostolska konstitucija *Praedicate evangelium*, bi bil cilj takšne študije pojasniti teološka in cerkvenopravna merila, na katerih temelji načelo deljene odgovornosti škofa, ter določiti obseg, oblike in posledice soodgovornosti.

h) Nekateri škofje izražajo nelagodje, kadar so zaproseni, da posredujejo v zadevah vere in morale, glede katerih med škofi ni popolnega soglasja. Potreben je nadaljnji razmislek o razmerju med kolegialnostjo škofov ter raznolikostjo teoloških in pastoralnih pogledov.

(i) Sestavni del sinodalne Cerkve sta kultura preglednosti in spoštovanje postopkov, določenih za zaščito mladoletnikov in ranljivih oseb. Razvijati je treba strukture, namenjene preprečevanju zlorab. Občutljivo vprašanje obravnave zlorab postavlja mnoge škofo pred težavo, kako usklajevati vlogo očeta in sodnika. Razmisliti bo treba o tem, da bi sodno nalogo zaupali drugemu organu, ki bi ga kanonično določili.

Predlogi

j) V oblikah, ki jih je pravno treba še opredeliti, je nujno uvesti strukture in postopke za redno preverjanje škofovega delovanja glede na slog njegove oblasti, gospodarno upravljanje škofijskega premoženja, delovanje organov udeležbe (posvetovalnih in delovnih teles, komisij in drugih) ter varovanje pred vsemi možnimi vrstami zlorab. Kultura odgovornosti je sestavni del sinodalne Cerkve, ki spodbuja soodgovornost kot tudi ščiti pred zlorabami.

k) Obstajajo pozivi, naj škofov svet (kan. 473, §4), škofijski pastoralni svet in eparhijski pastoralni svet (ZCP kan. 511, ZKVC kan. 272) postanejo obvezni; škofijski organi, ki izvajajo soodgovornost, pa naj bodo bolj operativni tudi v pravnem smislu.

l) Skupščina poziva k pregledu meril za izbiro kandidatov za škofovsko službo, pri čemer je treba uravnotežiti avtoriteto apostolskega nuncija in udeležbo škofovskih konferenc. Prav tako se zahteva razširitev posvetovanja z vernim Božjim ljudstvom ter vključitev večjega števila laikov in posvečenih oseb v proces posvetovanja, pri čemer je treba paziti, da se v procesu izbire ne bi izvajal kakršen koli nepotreben pritisk.

m) Številni škofje izražajo potrebo po ponovnem premisleku o delovanju in krepitvi strukture metropolij (cerkvenih pokrajin) in regij, da bi bile konkretni izraz kolegialnosti na ozemlju in območjih, kjer bi škofje mogli razvijati bratstvo, medsebojno podporo, preglednost in imeli možnost za širše posvetovanje.

13. Rimski škof v zboru škofov

Soglasja

a) Sinodalna dinamika meče novo luč tudi na službo rimskega škofa. Sinodalnost namreč simfonično artikulira skupnostno (»vsi«), zborna (»nekateri«) in osebno (»eden«) razsežnost Cerkev na lokalni, regionalni in vesoljni ravni. V takšni viziji je petrinska služba rimskega škofa neločljivo povezana s sinodalno dinamiko, prav tako kot skupnostni vidik, ki vključuje celotno Božje ljudstvo, in kolegijska razsežnost izvajanja škofovske službe. Zato se sinodalnost, kolegialnost in primat nanašajo drug na drugega: primat predpostavlja izvajanje sinodalnosti in kolegialnosti, prav tako kot oba implicirata izvajanje primata.

b) Spodbujanje edinosti vseh kristjanov je bistveni vidik službe rimskega škofa. Ekumenska pot je poglobila razumevanje službe Petrovega naslednika in mora to storiti tudi v prihodnje. Odzivi na povabilo svetega Janeza Pavla II. v encikliki *Ut unum sint* ter sklepi ekumenskih dialogov lahko pripomorejo h katoliškemu razumevanju primata, kolegialnosti, sinodalnosti in njihovih medsebojnih odnosov.

c) Reforma rimske kurije je pomemben vidik sinodalne poti Katoliške cerkve. Apostolska konstitucija *Praedicate evangelium* vztraja pri trditvi, da »rimska kurija ne stoji med papežem in škofi, temveč se postavlja v službo obema na način, ki je primeren naravi vsakega od njiju« (PE I.8). Spodbuja reformo, ki temelji na »življenju v občestvu« (PE I.4) in »zdravi decentralizaciji« (VE 16 v PE II. 2). Dejstvo, da so mnogi člani rimskih dikasterijev škofje, izraža katoliškost Cerkev in naj bi spodbujalo odnose med kurijo in krajevnimi Cerkvami. Učinkovito izvajanje apostolske konstitucije *Praedicate evangelium* bi moglo spodbujati večjo sinodalnost v kuriji tako med različnimi dikasteriji kot znotraj vsakega od njih.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

d) Potrebna je poglobljena študija o tem, kako bo prenovljeno razumevanje škofovstva v sinodalni Cerkvi vplivalo na službo rimskega škofa in vlogo rimske kurije. To vprašanje ima pomembne posledice za način doživljanja soodgovornosti pri upravljanju

Cerkve. Na univerzalni ravni *Zakonik kanonskega prava* in *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkva* ponujata določbe za bolj kolegialno izvajanje papeške službe. Te bi bilo mogoče v praksi še bolj razviti in okrepiti v prihodnji posodobitvi obeh besedil.

e) Sinoda more osvetliti načine sodelovanja kardinalov pri petrinski službi ter oblike kolegialnega razločevanja v rednih in izrednih konzistorijih.

f) Za dobro Cerkve je pomembno preučiti najprimernejše načine za spodbujanje medsebojnega poznavanja in vezi občestva med člani kardinalskega kolegija, pri čemer je treba upoštevati tudi različnost njihovega izvora in kulture.

Predlogi

g) Obiski *ad limina apostolorum* so najvišji trenutek odnosov pastirjev krajevnih Cerkva z rimskim škofom in njegovimi najtesnejšimi sodelavci v rimski kuriji. Pregledati je treba obliko, v kateri se izvajajo, da bi vedno bolj postajali priložnost za odprto in vzajemno izmenjavo, ki spodbuja občestvo ter resnično uresničevanje kolegialnosti in sinodalnosti.

h) V luči sinodalne ureditve Cerkve naj dikasteriji rimske kurije okrepijo posvetovanje s škofi, bolj upoštevajo različnost razmer in bolj pozorno prisluhnejo glasovom krajevnih Cerkva.

i) Zdi se primerno, da se vzpostavijo oblike ocenjevanja dela papeških predstavnikov s strani krajevnih Cerkva v deželah, kjer opravljajo svoje poslanstvo, da bi olajšali in izpopolnili njihovo služenje.

j) Predlagamo, da se ovrednoti in okrepi izkušnja sveta kardinalov (C-9) kot sinodalnega sveta v službi petrinske službe.

k) V luči učenja drugega vatikanskega koncila je treba skrbno oceniti, ali je primerno, da se prelate rimske kurije posveti v škofo.

III. DEL – Tkati vezi, graditi skupnosti

14. Sinodalni pristop k formaciji

Soglasja

a) Vsaka krščena oseba je poklicana, da skrbi za svojo lastno formacijo kot odgovor na Gospodove darove in uporablja talente, ki jih je prejela, da bi obrodili sadove in služili vsem. Čas, ki ga je Gospod namenil formaciji svojih učencev, razkriva pomen te cerkvene dejavnosti, ki je pogosto neopazna, vendar je za poslanstvo odločilnega pomena. Radi bi se zahvalili in spodbudili vse, ki se ukvarjajo s tem delom, ter jih povabili, naj sprejmejo nove usmeritve glede formacije, ki izhajajo iz sinodalne poti Cerkve.

b) Način, kako je Jezus oblikoval učence, je vzor, ki mu moramo slediti. Učencev ni samo učil, ampak je z njimi delil svoje življenje. Z zgledom lastne molitve je v njih prebudil prošnjo: »Nauči nas moliti.« S tem da je nahranil množice, jih je učil, naj ne odklanjajo pomoči potrebnih. S potjo v Jeruzalem je učencem pokazal pot do križa. Iz evangelija se učimo, da formacija ni samo ali predvsem krepitev lastnih sposobnosti; je spreobrnjenje k »logiki« Kraljestva, v kateri tudi porazi in neuspehi postajajo rodovitni.

c) Sveto Božje ljudstvo ni le objekt, ampak predvsem soodgovoren subjekt formacije. Prva formacija dejansko poteka v družini. Tam navadno prejmemo prvo oznanilo vere v jeziku, pravzaprav v narečju, naših staršev in starih staršev. Prispevek tistih, ki opravljajo službo v Cerkvi, se mora zato prepletati z modrostjo preprostega vernega ljudstva v sodelovanju, ki je za skupnost nepogrešljiva. To je prvo znamenje formacije, razumljene v sinodalnem smislu.

d) V krščanskem uvajanju najdemo velike smernice za poti formacije. V središču formacije je poglobitev *kerigme*, to je srečanje z Jezusom Kristusom, ki nam ponuja dar novega življenja. Katehumenatska logika nas spominja, da smo vsi grešniki poklicani k svetosti. Zato se podajamo na pot osebnega spreobrnjenja, ki se dovrši z zakramentom sprave, in hranimo željo po svetosti, ki jo podpirajo številna priče.

e) Področja, na katerih poteka formacija Božjega ljudstva, so številna. Poleg teološke formacije je skupščina zahtevala usposabljanje za posebne veščine: izvajanje soodgovornosti, poslušanja, razločevanja, ekumenski in medverski dialog, služenje revnim in skrb za naš skupni dom, udejstvovanje kot »digitalni misijonarji«; pospeševanje procesov razločevanja in pogovora v Duhu, doseganje soglasja in reševanje sporov. Posebno pozornost je treba nameniti tudi katehetski formaciji otrok in mladih, ki mora vključevati dejavno soudeležbo skupnosti.

f) Formacijo za sinodalno Cerkev je treba izvajati *sinodalno*: celotno Božje ljudstvo se formira skupaj, ko skupaj potuje. Premagati je treba miselnost »delegiranja«, ki se pojavlja na številnih področjih pastoralnega služenja. Namen formacije v sinodalnem ključu je omogočiti Božjemu ljudstvu, da v polnosti zaživi svojo krstno poklicanost v družini, na delovnem mestu, na cerkvenem, družbenem in intelektualnem področju. Formacija naj bi vsakemu posamezniku omogočila dejavno soudeleženo v poslanstvu Cerkve v skladu z njegovimi lastnimi karizmami in poklicanostjo.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

g) Priporočamo, da z delom na področju odnosov in spolne vzgoje mlade spremljamo, ko dozorevajo v svoji osebni in spolni identiteti, ter podpiramo zorenje teh, ki so poklicani v celibat in posvečeno čistost. Formacija na teh področjih je nujna pomoč v vseh življenjskih obdobjih.

h) Pomembno je poglobiti dialog med humanističnimi vedami, zlasti med psihologijo in teologijo, da bi celoviteje razumeli človeško izkustvo in tako sprejeli pristop, ki prispevke različnih ved ne postavlja enega ob drugega, ampak jih povezuje (integrira) v bolj zrelo sintezo.

i) Kot so zahtevale že prejšnje sinode, mora biti Božje ljudstvo bolj zastopano v programih formacije duhovnikov. Zato potrebujemo temeljit pregled programov duhovniške formacije, s posebno pozornostjo do vprašanja, kako vanje bolj vključiti prispevek žensk in družin.

j) Škofovske konference naj si na regionalni ravni prizadevajo za skupno ustvarjanje kulture vseživljenjske formacije in učenja ter pri tem uporabljajo vse razpoložljive vire, vključno z digitalnimi.

Predlogi

k) V luči sinodalnosti predlagamo, da se v največji meri daje prednost predlogom za skupno formacijo, namenjeno celotnemu Božjemu ljudstvu (laikom, posvečenim in posvečenim duhovnikom). Od škofij je odvisno, ali bodo te projekte spodbujale na lokalni ravni. Škofovske konference spodbujamo, naj na regionalni ravni sodelujejo pri ustvarjanju kulture stalne formacije z uporabo vseh razpoložljivih virov, vključno z razvijanjem digitalnih možnosti.

l) V programih formacije za posvečene službe naj bodo zastopani različni člani Božjega ljudstva, kot so zahtevale že prejšnje sinode. Še posebej pomembno je vključevanje žensk.

m) Uporabljati je treba ustrezna merila in ravnanja za izbiro kandidatov za duhovništvo ter izpolnjevati zahteve propedevtičnega programa za semeniščnike.

n) Formacijo za bodoče duhovnike je treba zasnovati na način, ki bo skladen s sinodalno Cerkvijo v različnih lokalnih okoljih. Preden se kandidati podajo na to pot, naj že dobijo resno, čeprav začetno izkušnjo življenja v krščanski skupnosti. Pot formacije ne sme ustvarjati umetnega okolja, ločenega od običajnega življenja vernikov. Varovanje zahtev formacije za služenje bo spodbudilo pristnega duha služenja Božjemu ljudstvu pri oznanjevanju, obhajanju zakramentov in podpiranju dobrodelnosti. Tak način formacije bo morda zahteval revizijo *Ratia Fundamentalis* za duhovnike in stalne diakone.

o) Predlagamo, da se v pripravi na drugo zasedanje sinodalne skupščine izpelje posvetovanje s tistimi, ki so odgovorni za začetno in stalno formacijo duhovnikov, da bi ocenili, kako je bil sinodalni proces sprejet, in da bi predlagali spremembe, ki bodo potrebne, da se bo spodbujalo izvajanje oblasti v slogu, ki bo ustrezal sinodalnosti Cerkve.

15. Cerkevno razločevanje in odprta vprašanja

Soglasja

a) Izkustvo pogovora v Duhu je obogatilo vse, ki so ga bili deležni. Tak slog komunikacije je bil cenjen zlasti, ker daje prednost svobodi izražanja stališč in pogledov ter poslušanju drug drugega. Na tak način se izognemo prehitremu prehodu v razpravo, ki temelji na ponavljanju argumentiranja lastnih pogledov ter ne pušča prostora in časa poslušanju razlogov, ki podpirajo stališča drugega.

b) Ta osnovni pristop ustvarja kontekst, omogoča skrbno obravnavo zadev, ki so sporne celo znotraj Cerkve, na primer antropološki učinki digitalne tehnologije in umetne inteligence, nenasilja in legitimne samoobrambe, vprašanja, povezana s služenjem, vprašanja, povezana s spolnostjo in telesnostjo, ter mnoga druga.

c) Za razvoj pristnega cerkvenega razločevanja na teh in drugih področjih je treba k tem vprašanjem pristopati v luči Božje besede in cerkvenega nauka; potrebne so celovite informacije in refleksija. Da bi se izognili ponavljanju praznih formul, moramo zagotoviti priložnost za dialog, ki bo vključeval tako humanistične in družbene vede kakor tudi filozofsko in teološko refleksijo.

d) Med vprašanji, ki zahtevajo nadaljnjo refleksijo, je tudi vprašanje odnosa med ljubeznijo in resnico ter njegov vpliv na številna sporna vprašanja. To razmerje je, preden ga razumemo kot izziv, pravzaprav milost, razodeta v Kristusu. Jezus je namreč uresničil obljubo iz psalmov: »Ljubezen in resnica se bosta srečali, pravičnost in mir se bosta poljubila. Resnica bo vzkliła iz zemlje in pravica bo prišla z neba« (Ps 85,11-12).⁵

e) Več evangeljskih odlomkov razkriva, da se Jezus srečuje z ljudmi v edinstvenosti njihove osebne zgodbe in situacije. Jezus nikoli ne izhaja iz perspektive predsodkov ali oznak, ampak iz pristnosti odnosa, ki se mu z vsem srcem posveti, tudi za ceno doživljanja nerazumevanja in zavračanja. Jezus vedno prisluhne klicu na pomoč tistih, ki so v stiski, tudi v situacijah, v katerih ta ostaja neizražen. Sodeluje v gestah, ki sporočajo ljubezen in vračajo zaupanje; s svojo navzočnostjo omogoča novo življenje: tisti, ki ga srečajo, odhajajo spremenjeni. To se zgodi, ker resnica, katere nosilec je Jezus, ni ideja, ampak sama Božja navzočnost med nami; in ljubezen, s katero deluje, ni le občutek, ampak pravičnost kraljestva, ki spreminja zgodovino.

f) Težava, s katerimi se srečujemo pri prevajanju Jezusove jasne evangeljske vizije v pastoralne odločitve, je znamenje naše nezmožnosti, da bi živeli v skladu z evangelijem. Opominja nas, da smo sposobni podpirati druge le tedaj, ko se sami spreobrnemo, tako osebno kot skupnostno. Če Jezusovo učenje zagovarjamo s strogostjo in s sodniško držo, izdajamo evangelij; če usmiljenje uresničujemo »poceni«, ne posredujemo Božje ljubezni. Enotnost resnice in ljubezni pomeni, da je treba prenašati težave drugih in jih celo sprejemati za svoje, kot se to dogaja med brati in sestrami. To enotnost lahko dosegamo le s potrpežljivim spremljanjem.

g) Določene teme, kot na primer tiste, ki so povezane s spolno identiteto in spolno usmerjenostjo, končanjem življenja, težavnimi zakonskimi situacijami, etična vprašanja

⁵ Tu sledimo prevodu psalma v italijanski, angleški, nemški in nekatere druge jezike. Slovenski prevod psalma se sicer začne: »Dobrota in zvestoba ...«

glede umetne inteligence, so sporna ne le v družbi, ampak tudi v Cerкви, saj odpirajo nova in nova vprašanja. Včasih antropološke kategorije, ki smo jih razvili, ne morejo zajeti zapletenosti elementov, ki izhajajo iz izkušenj ali znanja v znanosti in zahtevajo večjo natančnost in nadaljnje preučevanje. Pomembno je, da si za to refleksijo vzamemo potreben čas in vanjo vložimo najboljše moči ter se ne prepuščamo poenostavljenim sodbam, ki povzročajo rane posameznim osebam in telesu Cerkve. Glede mnogih izmed teh vprašanj cerkveno učenje že nudi (temeljne) usmeritve, vendar jih je treba še prevesti v ustrezne pastoralne prakse. Pa tudi tam, kjer so potrebne dodatne razjasnitve, nam spremljanje Jezusovega delovanja v molitvi in spreobrnjenju srca kaže pot, po kateri moramo hoditi.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

h) Zavedamo se, da je treba nadaljevati z refleksijo Cerkve o izvornem prepletanju ljubezni in resnice, o katerem je pričeval Jezus, da bi v Cerкви krepili način delovanja, ki ceni njegov navdih.

i) Strokovnjake z različnih področij znanja spodbujamo, naj razvijajo duhovno modrost, ki bo omogočila, da bo njihovo strokovno znanje postalo dejansko cerkveno služenje.⁶ Sinodalnost v tem kontekstu pomeni pripravljenost za skupno razmišljanje v službi poslanstva, v različnosti pristopov, a skladnosti namenov.

j) Prepoznali smo potrebo po razmisleku o pogojih, ki omogočajo teološko in kulturno raziskovanje, ki bo izhajalo iz vsakdanje izkušnje svetega Božjega ljudstva in bo postavljeno v služenje njemu.

Predlogi

k) Predlagamo razvijanje pobud, ki bodo omogočale skupno razločevanje o spornih doktrinarnih, pastoralnih in etičnih vprašanjih; to razločevanje naj poteka v luči Božje besede, nauka Cerkve, teološke refleksije ter s krepitvijo sinodalne izkušnje. Slednje je mogoče doseči s poglobljenimi razpravami med strokovnjaki z različnimi veščinami, znanji in izkušnjami; poskrbeti je treba za institucionalni okvir, ki varuje zaupnost in spodbuja odkrito razpravo. Ko je primerno, naj se da prostor glasovom ljudi, ki jih omenjeno neposredno zadeva. Takšne pobude bi bilo treba sprožiti pred naslednjim sinodalnim zasedanjem.

16. Za Cerkev, ki posluša in spremlja

Soglasja

a) Poslušanje je beseda, ki najbolje izraža našo izkustvo prvih dveh let sinodalne poti in tudi skupščine. Pri tem ima dvojni pomen: gre za poslušanje, ko dajem in ko prejemam; ko prisluhnem in ko sem slišan. Poslušanje je globoko človeška resničnost, dinamika

⁶ Angleška različica besedila izrazi pogled, da pot k duhovni modrosti in povezanosti vodi prek integracije strokovnega znanja in globoke osebne duhovnosti.

vzajemnosti, v kateri vsak prispeva k potovanju drugega, hkrati pa prejema dar za svojo pot. To počne v dvojnem pomenu poslušanja, ki se daje in sprejema, poslušanja in posluhanja, ki se mu prisluhne.

b) Za mnoge, ki so bili soudeleženi v sinodalnem procesu na lokalni ravni, je bilo povabilo, da spregovorijo in so slišani v Cerкви in s strani Cerkve, presenečenje in močna ter nepričakovana izkušnja; to velja zlasti za te, ki v družbi in krščanski skupnosti trpijo zaradi marginalizacije. Biti slišan pomeni izkusiti potrditev in priznanje lastnega dostojanstva. Posluhanje je učinkovito orodje za aktiviranje virov osebe in skupnosti.

c) Postavitev Jezusa Kristusa v središče lastnega življenja zahteva določeno mero samoizpraznjenja. V tej perspektivi posluhanje zahteva, da smo se pripravljene umakniti korak nazaj, da tako prepustimo prostor drugemu. To smo izkusili v dinamiki pogovora v Duhu. Gre za zahtevno asketsko vajo, ki od vsakega zahteva, da prepozna in prizna svoje meje in parcialnost (delnost) svojega pogleda. Zaradi tega pogovor v Duhu odpira možnost za posluhanje glasu Božjega Duha, ki govori tudi onkraj meja cerkvene skupnosti in more odpirati poti sprememb in spreobrnjenja.

d) Posluhanje ima kristološki pomen; pomeni sprejeti Jezusovo držo do ljudi, ki jih je srečeval (prim. Flp 2,6-11). Ima tudi cerkveni pomen, saj je Cerkev tista, ki posluša po delovanju krščenih, ki ne delujejo zgolj v svojem imenu, ampak v imenu skupnosti.

e) Cerkev je v času sinodalnega procesa naletela na številne ljudi in skupine, ki so prosili, da bi jim prisluhnili in jih spremljali. V prvi vrsti omenjamo mlade, katerih prošnja po poslušanju in spremljanju je močno odmevala na sinodi, posvečeni njim (2018), in na tej skupščini, ki je potrdila potrebo po prednostni izbiri za mlade.

f) Cerkev mora s posebno pozornostjo in občutljivostjo prisluhniti glasovom žrtev in preživelih spolnih, duhovnih, gospodarskih, institucionalnih zlorab, zlorab moči in vesti s strani duhovnikov ali oseb s cerkvenimi pooblastili. Pristno posluhanje je temeljni element na poti k ozdravitvi, kesanju, pravičnosti in spravi.

g) Skupščina izraža svojo bližino in podporo vsem, ki živijo v samskem stanu, ki so ga izbrali v zvestobi cerkvenemu izročilu in učiteljstvu o zakonski zvezi in spolni etiki, v katerih prepoznavajo vir življenja. Krščanske skupnosti so povabljene, naj jim bodo še posebej blizu, jim prisluhnejo in jih spremljajo v njihovi zavezanosti.

h) Na različne načine tudi ljudje, ki se čutijo odrinjene ali izključene iz Cerkve zaradi svojega zakonskega položaja, identitete in spolnosti, prosijo, da bi jih slišali in spremljali ter da bi branili njihovo dostojanstvo. V skupščini je bilo zaznati globok občutek ljubezni, usmiljenja in sočutja do ljudi, ki so ranjeni ali se počutijo ranjene ali zapostavljene (prezrte) s strani Cerkve; ljudi, ki si želijo prostor, kamor bi prišli »domov« in kjer bi se počutili varne, bili slišani in spoštovani, brez bojazni pred obsodbo. Posluhanje je predpogoj za skupno hojo v iskanju Božje volje. Skupščina ponovno potrjuje, da moramo kristjani vedno pokazati spoštovanje do dostojanstva vsake osebe.

i) Ljudje, ki trpijo zaradi različnih oblik revščine, izključenosti in marginalizacije v okoljih, kjer se neenakost neizprosno povečuje, se prav tako obračajo na Cerkev in iščejo prostor poslušanja in spremljanja. To posluhanje Cerкви omogoča, da bolje razume resničnost revščine in marginalizacije ter se v prijateljstvu približa tistim, ki trpijo. To je ključnega pomena, saj Cerкви omogoča, da jo trpeči evangelizirajo. S posluhanjem Cerkev pokaže, da razume njihovo stališče, se konkretno postavi na njihovo stran, predvsem pa, da se jim pusti evangelizirati. Zahvaljujemo se in spodbujamo vse, ki se ukvarjajo s posluhanjem

in spremljanjem tistih, ki so v zaporu. Zlasti oni potrebujejo izkusiti usmiljeno Gospodovo ljubezen in se ne smejo počutiti izolirani od skupnosti. V imenu Cerkve uresničujejo Gospodove besede: »V ječi sem bil in ste prišli k meni« (Mt 25,36).

j) Mnogi ljudje doživljajo stanje osamljenosti, ki je pogosto blizu zapuščeni. Starejši in bolniki so v družbi pogosto nevidni. Župnije in krščanske skupnosti spodbujamo, da so jim blizu in jim prisluhnejo. Dela usmiljenja, ki jih navdihujejo evangeljske besede »Bolan sem bil in ste me obiskali« (Mt 25,39), so velikega pomena tako za udeležene osebe kot tudi za krepitev širših vezi skupnosti.

k) Končno želi Cerkev prisluhniti vsem, ne le tistim, ki najlažje dosežejo, da se sliši njihov glas. V nekaterih regijah se zaradi kulturnih in družbenih razlogov pripadniki nekaterih skupin, kot so mladi, ženske in manjšine, v javnih ali cerkvenih prostorih težje svobodno izražajo. Izkušnje življenja v zatiralskih in diktatorskih režimih prav tako zmanjšujejo zaupanje, ki je potrebno za svobodno govorjenje (izražanje). Enako se dogaja, kadar izvajanje avtoritete (oblasti) v krščanski skupnosti zatira, ne pa osvobaja.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

l) Poslušanje zahteva brezpogojno sprejemanje. To pa ne pomeni, da je pri oznanjevanju evangelija treba sprejemati kompromise ali podpirati kakršno koli predlagano mnenje ali stališče. Jezus je ljudem, ki jim je brezpogojno prisluhnil, odpiral nova obzorja in poti; da bi delili veselo novico o odrešenju s tistimi, ki jih srečujemo, smo poklicani, da delamo enako.

m) V mnogih delih sveta obstajajo temeljne skupnosti in male krščanske skupnosti, ki spodbujajo poslušanja s strani krščenih in med njimi. Poklicani smo, da okrepimo njihove potenciale (zmožnosti), zlasti pa ugotovimo, kako je te oblike mogoče prilagoditi urbanemu okolju.

Predlogi

n) Kaj bi morali spremeniti, da bi tisti, ki se počutijo izključeni, doživljali Cerkev bolj prijazno (kot okolje, ki sprejema)? Poslušanje in spremljanje nista le dejanji posameznih ljudi, temveč oblika cerkvenega delovanja. Zato morata najti mesto v običajnem pastoralnem načrtovanju in operativnem strukturiranju krščanskih skupnosti na različnih ravneh, s čimer naj se krepí tudi duhovno spremljanje. Sinodalna Cerkev se ne more odreči temu, da je Cerkev, ki posluša; to zavezo je treba prevesti v konkretno delovanje.

o) Tega dela se ne lotevamo od začetka. Številne ustanove in strukture v Cerkvi že opravljajo dragoceno nalogo poslušanja, vključno s spremljanjem, ki ga karitas nudi najrevnejšim, migrantom in beguncem; prav tako obstajajo številna druga okolja in strukture spremljanja, ki so povezane s posvečenim življenjem ali laičnimi združenji. Ko se krepí njihova povezanost z življenjem (cerkvene) skupnosti, se preprečuje, da bi bile zaznavane kot dejavnost, za katero so bili zadolženi posamezniki.

p) Tisti, ki opravljajo službo poslušanja in spremljanja v različnih oblikah, potrebujejo ustrezno formiranje, tudi glede na vrsto ljudi, s katerimi prihajajo v stik. Prav tako morajo čutiti podporo skupnosti. Skupnosti pa se morajo v celoti zavedati pomena te službe, ki se opravlja v njihovem imenu, in prejemati sadove tega poslušanja. Predlagamo ustanovitev

službe poslušanja in spremljanja, da bo tako bolj poudarjena odličnost takega služenja. Utemeljena mora biti v krstu in prilagojena različnim okoliščinam. Način podeljevanja bo spodbujal večjo vključenost skupnosti.

q) SECAM (Simpozij škofovskih konferenc Afrike in Madagaskarja) spodbujamo, da pospešuje teološko in pastoralno razločevanje o vprašanju poligamije in spremljanja oseb v poligamnih zvezah, ki se približujejo veri.

17. Misijonarji v digitalnem okolju

Soglasja

a) Digitalna kultura predstavlja temeljno spremembo v načinu dojemanja resničnosti (stvarnosti, dejanskosti) in posledično odnosa do sebe, drug drugega, okolice in celo Boga. Digitalno okolje spreminja naše učne procese, naše dojetanje časa, prostora, telesa, medosebnih odnosov in celoten način razmišljanja. Dualizem, ki vlada med stvarnim (dejanskim) in virtualnim, ne podaja ustreznega opisa resničnosti in izkušenj ljudi, zlasti najmlajših, t. im. digitalnih domorodcev (*nativi digitali*).

b) Digitalna kultura torej ni toliko posebno (ločeno) področje poslanstva, kot je odločilna razsežnost pričevanja Cerkve v sodobni kulturi. Zato je v sinodalni Cerkvi še posebej pomembna.

c) Misijonarji so s Kristusom vedno premikali nove meje, pri čemer jih je vodilo in spodbujalo delovanje Svetega Duha. Danes smo na vrsti mi, da se približamo današnji kulturi v vseh prostorih, kjer ljudje iščejo smisel in ljubezen, vključno s prostori, v katere vstopajo s svojimi mobilnimi telefoni in tablicami.

d) Digitalne kulture ne moremo evangelizirati, ne da bi jo najprej razumeli. Mladi, tudi semeniščniki, mladi duhovniki ter mladi posvečeni moški in ženske, ki imajo s to kulturo globoke in neposredne izkušnje, so najprimernejši za opravljanje poslanstva Cerkve v digitalnem okolju, pa tudi za spremljanje drugih članov skupnosti, vključno z duhovniki, da bolje spoznajo njeno dinamiko.

e) V okviru sinodalnega procesa pobuda »digitalne sinode« (projekta »Cerkev vas poslušaj«) odkriva potencial digitalnega okolja v oznanjevalnem (misijonskem) ključu; ustvarjalnost in velikodušnost tistih, ki se vanj vključujejo, pomembnost, da jim je omogočeno in se lahko usposablajo, da so spremljani in imajo priložnosti za (vrstniško in strokovno) medsebojno izmenjavo in sodelovanje.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

f) Internet je vse bolj prisoten v življenju otrok in družin. Čeprav vsebuje velike možnosti za izboljšanje našega življenja, povzroča tudi rane, na primer kot posledico ustrahovanja, napačnih informacij, spolnega izkoriščanja in zasvojenosti. Nujno je treba razmišljati o tem, kako naj krščanska skupnost podpira družine pri zagotavljanju pogojev, da spletni prostor ne bo le varen, ampak tudi duhovno poživljajoč.

g) Obstaja veliko dragocenih in koristnih spletnih pobud, povezanih s Cerkvijo, ki zagotavljajo odlično katehezo in oblikovanje vere. Žal pa obstajajo tudi strani, kjer so vprašanja, povezana z vero, obravnavana površno, polarizirano in celo sovražno. Kot Cerkev in kot posamezni »digitalni misijonarji« smo se dolžni vprašati, kako zagotoviti, da bomo s svojo spletno prisotnostjo ponujali izkustvo rasti za tiste, s katerimi komuniciramo.

h) Spletne apostolske pobude imajo domet in obseg, ki se raztezata onkraj tradicionalno razumljenih ozemeljskih meja. To odpira pomembna vprašanja o tem, kako jih je mogoče urediti in katera cerkvena oblast naj bo odgovorna za nadzor.

i) Razmisliti moramo tudi o tem, kakšne bodo posledice nove digitalne meje za prenavo obstoječih župnijskih in škofijskih struktur. Kako se lahko v vse bolj digitalnem svetu izognemo temu, da bi postali ujetniki logike ohranjanja, in namesto tega sprostim energijo za nove oblike izvajanja poslanstva?

j) Pandemija covid-19 je spodbudila spletno pastoralno ustvarjalnost, ki je prispevala k zmanjšanju občutka izolacije in osamljenosti, ki jo doživljajo zlasti starejši in ranljivi člani skupnosti. Katoliške izobraževalne ustanove so učinkovito uporabile spletne platforme, da so v času zaprtja (javnega prostora) nudile formacijo in katehezo. Dobro je, da razmislimo, kaj nas je ta izkušnja naučila in kakšne bi lahko bile njene trajne koristi za poslanstvo Cerkev v digitalnem okolju.

k) Številni mladi, ki iščejo lepoto, so zapustili fizične prostore Cerkev, kamor jih skušamo povabiti, in se raje odločili za spletne prostore. To pomeni, da je treba poiskati nove načine, kako jih pritegniti ter jim ponuditi formacijo in katehezo. O tem vprašanju je treba razmisliti s pastoralnega vidika.

Predlogi

Misijonarjem«, ki že delujejo, ponudijo možnost za priznavanje, formacijo in spremljanje ter jim omogočijo srečevanje.

m) Pomembno je ustvarjati sodelujoče v mreži vplivnežev, v katerih so pripadniki drugih religij ali ljudje, ki ne izpovedujejo nobene vere, vendar želijo sodelovati v skupnih prizadevanjih za pospeševanje dostojanstva človeške osebe, pravičnosti in skrbi za skupni dom.

18. Organizmi soudeležbe

Soglasja

a) Kot člani vernega Božjega ljudstva so vsi krščeni soodgovorni za poslanstvo, vsak v skladu s svojo poklicanostjo, izkušnjami in usposobljenostjo; zato vsi prispevajo k snovanju in odločanju o ukrepih za reformo krščanskih skupnosti in celotne Cerkev, da bi ta živel »sladko in tolažilno veselje evangelizacije«. Sinodalnost v sestavi in delovanju organov, v katerih se oblikuje, ima za svoj namen poslanstvo. Soodgovornost je namenjena poslanstvu: to potrjuje, da smo resnično zbrani v Jezusovem imenu, to osvobaja telesa, ki so soudeležena, od birokratskih omejitev in posvetne logike moči ter dela zbiranje rodovitno.

b) V luči novejšega cerkvenega učenja (zlasti *Dogmatične konstitucije o Cerkvi* in apostolske spodbude *Veselje evangelija*) mora biti soodgovornost vseh pri poslanstvu merilo, na katerem temelji struktura krščanskih skupnosti in celotne krajevne Cerkve z vsemi njenimi službami, v vseh njenih ustanovah in v vsakem njenem pastoralnem telesu (prim. 1 Kor 12,4-31). Ustrezno priznavanje odgovornosti laikov za poslanstvo v svetu ne more biti izgovor, da se skrb za krščansko skupnost pripisuje samo škofom in duhovnikom.

c) Avtoriteta *par excellence* je avtoriteta Božje besede, ki mora navdihovati vsako srečanje udeleženih teles, vsako posvetovanje in vsak postopek odločanja. Da se to lahko zgodi, je nujno, da na vseh ravneh srečanja črpajo smisel in moč iz evharistije in da srečanja potekajo v luči besede, ki jo udeleženci poslušajo in delijo v molitvi.

d) Sestava različnih svetov za razločevanje in odločanje sinodalne in v poslanstvo usmerjene skupnosti mora zagotavljati navzočnost moških in žensk z apostolsko naravnostjo, ki se ne odlikujejo toliko po pogosti navzočnosti v cerkvi kot v pristnem evangeljskem pričevanju v običajnem (vsakdanjem) življenju. Božje ljudstvo je toliko bolj »misijonsko«, kolikor bolj je sposobno poskrbeti, da v njem samem, tudi v organizmih soudeležbe, odmevajo glasovi tistih, ki že živijo poslanstvo, ko živijo v svetu in na njegovih obrobjih.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

e) V luči tega, kar smo povedali, je pomembno razmisliti o tem, kako spodbujati soudeležbo v različnih svetovalnih telesih, zlasti kadar člani menijo, da niso kos svoji nalogi. Sinodalnost raste z vključevanjem vsakega člana v procese razločevanja in odločanja za poslanstvo Cerkve: v tem smislu nas gradijo in spodbujajo številne majhne krščanske skupnosti v nastajajočih Cerkvah, ki živijo vsakodnevno bližino ob Božji besedi in evharistiji.

f) Papež Frančišek je v posinodalni apostolski spodbudi *Radost ljubezni* Cerkev naročil, naj se spremeni sestava posvetovalnih, delovnih in drugih teles soudeležbe. Te naloge ni mogoče več odlagati. Soudeležba krščenih moških in žensk, ki živijo v zapletenih razmerah ljubezenskega odnosa, se lahko izraža »v različnih cerkvenih službah. Zato je treba razlikovati, katere od različnih oblik izključenosti, ki so ta čas v veljavi na bogoslužnem, pastoralnem, vzgojnem in institucionalnem področju, je mogoče odpraviti« (299). To razločevanje zadeva tudi izključevanje njihove soudeležbe iz župnijskih in škofijskih organov, ki jo doživljajo v neredkih krajevnih Cerkvah.

g) Z vidika evangeljske izvirnosti cerkvenega občestva: Kako naj prepletamo posvetovalni in razločevalni vidik sinodalnosti? Izhajajoč iz karizmatične in duhovniške konfiguracije Božjega ljudstva: Kako naj povežemo naloge svetovanja, razločevanja in odločanja v različnih organih soudeležbe?

Predlogi

h) Na osnovi razumevanja Božjega ljudstva kot dejavnega subjekta poslanstva evangelizacije predlagamo uzakonitev pastoralnih svetov v krščanskih skupnostih in lokalnih cerkvah. Zaželeno bi bilo okrepiti organe soudeležbe z ustrezno navzočnostjo laikov in laikinj, da se tako prizna njihova vloga, ki jo imajo pri razločevanju zaradi krstnih darov, in bi skupaj prišli do resnično apostolskih odločitev.

i) Organi soudeležbe predstavljajo prvo instanco, v kateri je mogoče izkusiti dinamizem odgovornosti tistih, ki imajo nalogo vodenja. Medtem ko pozdravljamo in podpiramo njihovo zavzetost, so po drugi strani povabljeni, da prakticirajo kulturo odgovornosti do skupnosti, katere izraz so.

19. Skupine Cerkev v občestvu celotne Cerkve

Soglasja

a) Sveti Duh obilno deli svoje darove za skupno dobro, zato smo prepričani, da ima vsaka krajevna Cerkev v občestvu celotne Cerkve veliko ponuditi. Ko gledamo na Cerkev kot na Kristusovo telo, lažje razumemo, da so različni člani medsebojno odvisni in imajo isto življenje: »Če en del trpi, trpijo z njim vsi deli, če je en del v časti, se z njim veselijo vsi« (1 Kor 12,26). Zato želimo razvijati duhovne drže, ki izhajajo iz tega pogleda: ponižnost in velikodušnost, spoštovanje in delitev. Pomembni sta tudi pripravljenost za rast v medsebojnem poznavanju in priprava potrebnih struktur, da bi izmenjava duhovnega bogastva, učenčevstva v poslanstvu in materialnih dobrin postala konkretna stvarnost (resničnost).

b) Tema skupin krajevnih Cerkev se je izkazala kot temeljna za polno izvajanje sinodalnosti v Cerkvi. Pri odgovarjanju na vprašanje, kako oblikovati primere sinodalnosti in kolegialnosti, ki vključujejo skupine lokalnih Cerkev, se je skupščina strinjala, da je za pravilno izvedbo prve faze sinodalnega procesa bilo pomembno, da je cerkveno razločevanje bilo izvedeno prek škofovskih konferenc in celinskih skupščin.

c) Sinodalni proces je pokazal, kako organi, ki jih predvidevata *Zakonik kanonskega prava* in *Zakonik kanonov vzhodnih Cerkev*, učinkoviteje opravljajo svojo funkcijo, če jih razumejo iz krajevnih Cerkev. Dejstvo, da je Cerkev (*Ecclesia tota*) občestvo Cerkev, zahteva, da vsak škof dojema in živi skrb za vse Cerkev (*sollicitudo omnium Ecclesiarum*) kot za konstitutivni vidik svoje službe pastirja Cerkve.

d) Prva faza sinodalnega procesa je poudarila odločilno vlogo škofovskih konferenc in izpostavila potrebo po sinodalnosti in kolegialnosti na celinski ravni. Organi, ki delujejo na teh ravneh, prispevajo k uresničevanju sinodalnosti, ko spoštujejo lokalne stvarnosti in procese inkulturacije. Skupščina je izrazila zaupanje, da se s temi sredstvi lahko preseže nevarnost uniformnosti in centralizma v upravljanju Cerkve.

Vprašanja za obravnavo

e) Preden bi ustanavljali nove cerkvene strukture, moramo okrepiti in oživiti tiste, ki že obstajajo. Potrebna je tudi ekleziološka in kanonična študija posledic reforme, povezane s skupinami Cerkev, da bi te čim bolj polno prevzele sinodalni značaj.

f) Glede na sinodalne prakse Cerkve prvega tisočletja predlagamo študijo, ki bi raziskala, kako je mogoče v sedanji cerkvenopravni ureditvi obnoviti starodavne ustanove in jih uskladiti z novo ustanovljenimi, kot so škofovske konference.

g) Doktrinarno in pravno naravo škofovskih konferenc je treba dodatno preučiti, pri čemer je treba priznati možnost kolegialnega delovanja, vključno glede doktrinarnih vprašanj, ki se pojavljajo na lokalnem področju, in tako ponovno odpreti refleksijo o motupropriju *Apostolos suos*.

h) Pregledajo naj se kanoni, ki se nanašajo na posamezne svete plenarne in pokrajinske, da bi z njimi dosegli večjo soudeležbo Božjega ljudstva po zgledu razrešitve, dosežene v primeru nedavnega plenarnega koncila v Avstraliji.

Predlogi

i) V strukturah, ki jih Zakonik že predvideva, predlagamo okrepitev cerkvene province ali metropolije kot kraja občestva krajevnih Cerkev na določenem ozemlju.

j) Primerne avtoritete naj poskrbijo, da se izvaja sinodalnost na regionalni, nacionalni in celinski ravni, pri tem pa upošteva spoznanja iz izkušnje povezovanja Cerkev.

k) Kjer je treba, predlagamo ustanovitev mednarodnih cerkvenih pokrajin v korist škofov, ki ne pripadajo nobeni škofovski konferenci, da se tako spodbuja občestvo med Cerkvami izven državnih meja.

l) V deželah latinskega obreda, kjer obstaja tudi hierarhija vzhodnih Cerkev, priporočamo, da so vzhodni škofje vključeni v nacionalne škofovske konference, pri tem pa ohranjajo avtonomijo upravljanja, ki jo določa njihov lastni zakonik.

m) Oblikovati je treba kanonično sestavo celinskih skupščin, ki bo spoštovala posebnosti vsake celine, ustrezno upoštevala soudeležbo škofovskih konferenc in Cerkev z delegati, ki bodo predstavljali raznolikost vernega Božjega ljudstva.

20. Sinoda škofov in cerkveni zbor

Soglasja

a) Tudi ko je skupščina občutila utrujenost zaradi »skupne hoje«, je zaznavala evangeljsko veselje, da je Božje ljudstvo. Novosti, predlagane za ta trenutek sinodalnega potovanja, so bile na splošno dobrodošle. Najbolj očitne so: premik sinode iz dogodka v proces (kot nakazuje apostolska konstitucija *Episcopalis communio*); poleg škofov prisotnost drugih članov, žensk in moških; dejavna prisotnost bratskih delegatov; duhovna obnova v pripravi na skupščino; obhajanje evharistije v cerkvi svetega Petra; vzdušje molitve in metoda pogovora v Duhu; sama ureditev prostora v dvorani Pavla VI.

b) Skupščina škofovske sinode je ob ohranjanju svojega izrazito škofovskega značaja ob tej priložnosti otipljivo pokazala notranjo povezavo med sinodalno razsežnostjo življenja Cerkev (soudeležbo vseh), kolegialnostjo (skrb škofov za celotno Cerkev) in primatom (služba rimskega škofa, garanta občestva).

c) Sinodalni proces je bil in ostaja čas milosti, ki nas opogumlja. Bog nam ponuja priložnost, da izkušamo novo kulturo sinodalnosti, ki je sposobna voditi življenje in poslanstvo Cerkev. Vendar opozarjamo, da ni dovolj ustvarjati strukture soodgovornosti, če manjka osebno spreobrnjenje k sinodalnosti, usmerjeni v poslanstvo. Sinodalne zahteve ne

zmanjšujejo osebne odgovornosti tistih, ki so zaradi svoje službe in karizem na različnih ravneh Cerkve poklicani, da so v njih soudeleženi, ampak jo še bolj spodbujajo.

Vprašanja, ki jih je treba še obravnavati

d) Prisotnost drugih članov, poleg škofov, kot prič sinodalne poti je bila cenjena. Vendar pa ostaja odprto vprašanje, kako njihova prisotnost kot polnopravnih članov vpliva na škofovski značaj skupščine. Nekateri vidijo tveganje, da se posebna naloga škofov ne bi ustrezno razumela. Prav tako je treba razjasniti kriterije, na podlagi katerih so tisti, ki niso škofje, poklicani za člane te skupščine.

e) Omenjene so bile izkušnje, kot so prva cerkvena skupščina Latinske Amerike in Karibov v novembru 2021, organizmi Božjega ljudstva v Braziliji in avstralski plenarni svet. Treba bo še ugotoviti in poglobiti, kako v prihodnje izražati sinodalnost in kolegialnost ter pri tem razlikovati (brez nepotrebnega ločevanja) prispevek vseh članov Božjega ljudstva pri odločanju in posebno nalogo škofov. Sinodalnosti, kolegialnosti in primata ne bi smeli razlagati v statični ali linearni obliki, temveč glede na dinamiko krožnosti, v diferencirani (razlikovani) soodgovornosti.

f) Čeprav je na regionalni ravni mogoče razmišljati o zaporednih korakih (cerkveni zbor, ki mu sledi škofovski zbor), se vprašujemo, kako bi zaporednost predlagali glede na katoliško Cerkev kot celoto. Nekateri menijo, da formula, sprejeta na tej skupščini, ustreza tej potrebi; drugi predlagajo, da bi škofovski skupščini sledila cerkvena skupščina, ki bi zaključila razločevanje. Spet drugi bi vlogo članov sinodalne skupščine pridržali škofom.

g) Poglobiti in razjasniti je treba tudi način, kako lahko strokovnjaki z različnih področij, zlasti teologi in cerkveni pravniki, prispevajo k delu sinodalne skupščine in k procesom sinodalne Cerkve.

h) Reflektirati bo treba tudi način medsebojnega vplivanja med sinodalnim procesom, internetom in medijsko komunikacijo.

Predlogi

i) Treba je zagotoviti vrednotenje sinodalnih procesov na vseh ravneh Cerkve.

j) Treba je ovrednotiti sadove prvega zasedanja XVI. redne generalne skupščine škofovske sinode.

NADALJEVANJE POTI

»Kako naj ponazorimo Božje kraljestvo in s kakšno priliko naj ga predstavimo?« (Mr 4,30)

Gospodova beseda ima prednost pred besedami Cerkve. Besede učencev, celo besede sinode, so le odmev tistega, kar pravi Gospod sam.

Da bi oznanil kraljestvo, se je Jezus odločil govoriti v prilikah. V temeljnih izkušnjah človeškega življenja – v znamenjih narave, v potezah pri delu, v dejstvih vsakdanjega življenja – je našel podobe za razkrivanje Božje skrivnosti. Tako nam je povedal, da nas Kraljestvo presega, vendar nam ni tuje. Ali ga bomo videli v stvareh tega sveta ali pa ga ne bomo nikoli videli.

V semenu, ki je padlo v zemljo, je Jezus videl svojo usodo. Na videz nič, brez vrednosti ali pomena, obsojeno na propad, vendar ima dinamiko življenja, dinamiko, ki je neustavljiva, nepredvidljiva, pashalna. To je dinamika, ki je namenjena, da daje življenje, da postane kruh za mnoge. Kruh, ki je namenjen, da postane evharistija.

V današnji kulturi, v kateri se ljudje borimo za prevlado in smo obsedeni s prepoznavnostjo, je Cerkev poklicana, da ponovi Jezusove besede in jih ponovno oživi v vsej njihovi moči.

»S čim lahko primerjamo Božje kraljestvo ali s kakšno priliko ga lahko opišemo?« To Gospodovo vprašanje osvetljuje delo, ki je pred nami. Ne gre za to, da bi se razpršili po številnih frontah in sledili logiki učinkovitosti in proceduralnosti. Prej gre za to, da med mnogimi besedami in predlogi v tem poročilu zajamemo nekaj, kar se zdi majhno seme, a je polno prihodnosti, in si zamišljamo, kako ga posejati, da bo dozorelo za življenje mnogih.

»Kako se bo to zgodilo?« se je vprašala Marija iz Nazareta (Lk 1,34), ko je slišala Besedo. Odgovor je en sam: tako, da ostajamo v senci Duha in se prepuščamo njegovi moči.

Ko se oziramo v obdobje do drugega zasedanja, se Gospodu zahvaljujemo za dosedanje potovanje in za milosti, s katerimi ga je blagoslovil. Naslednjo fazo sinode zaupamo priprošnji blažene Device Marije, ki je znamenje gotovega upanja in tolažba na poti vernega Božjega ljudstva, ter priprošnji svetih apostolov Simona in Jude Tadeja, katerih praznik obhajamo danes.⁷

Adsumus Sancte Spiritus!

Rim, 28. oktober 2023, praznik svetih apostolov Simona in Jude Tadeja

⁷ Angleško besedilo doda: Vsi smo povabljeni, da sprejmemo majhno seme, ki ga predstavlja to poročilo.